

CONTEMPORANUL

REVISTA ȘTIINȚIFICĂ ȘI LITERARĂ

REDACTORI

pentru partea literară

V. G. Morțun

1
0
0
1

pentru partea științifică

I. Nădejde

FURTUNA.

Dramă în cinci acte.

(urmare)

ACTUL III.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

O stradă. Poarta casei Kabanovilor; înaintea porței o bancă.

SCENA I.

Kabanova și Feklușa (pe bancă)

FEKLUȘA

Vremea de-apoi, mamă, după toate semnele vremea de-apoi! Încă la voi în oraș ție liniște, raiu; dar în alte locuri ție Sodoma și Gomora, mamă; zbuțiu și goană necurmată! Așa, așa fuge norodul și lumea care încotrò...

KABANOVA

Apoi noi nu mai avem unde alergă, dragă, și trăim în tihnă.

FEKLUȘA

Nu, mamă; de aceea ție liniște la noi în oraș, că mulți oameni, ca D-voastră de pildă, sînt împedobiți cu atîtea virtuți, ca

de niște flori; de aceea toate se petrec în liniște și cum se cade. Ce crezi, mamă, ce însemnează goana lor? Iea o deșertăciune!! Ieată, de pildă în Moscva; lumea umblă încolo și'neoace, fără se știe pentru ce. Apoi asta chiar deșertăciune se cheamă. Norod plin de deșertăciune.

Marfa Ignatievna, de aceea se zbate așa; i se pare că umblă după treabă, se grăbește seracul, nici nu cunoaște oamenii, i se năzărește că-l cheamă cine vâ, ȳear cînd colò vede... nemica, o închipuire și pleacă amărit. Altuia i-se năzărește că ajunge pe vre-un cunoscut; de stai liniștit la o parte vezi îndată că nu-ȳ nemica, dar lui din pricina deșertăciunii tot îi pare că ajunge pe cine-vâ: deșertăciunea ȳe une-orȳ ca o ceață... Ieată, la d-voastră, într'o sară așa de frumoasă, rar de se arată cine-vâ la poartă; în Moscva, acuma să vezi jocuri și chefuri, ȳear pe strade gălăgiea te asurzește. Dar ce să mai vorbim mamă, Marfa Ignatievna, au pus să înhame și zmei de foc: vezi pentru graba lor cea mare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

KABANOVA

Am auzit, dragă!

FEKLUȘA

Dar ȳeu, mamă, i-am văzut cu ochii miei. Se înțelege, deșertăciunea face pe unii să nu vadă nemic, de aceea cred că sînt mașini; ȳear ȳeu ȳ-am văzut că ȳea așa dau din labe, ȳea așa! (*crăcănează degetele și arată cum dau din labe*). ȳear oamenii evlavioși îi aud chiar și oftînd.

KABANOVA

Poți să le zici cum vreȳ, chiar și mașini; oamenii sînt proști și cred. Dar să vad unul poleit cu aur și nu m'ași duce eu dînsul-

FEKLUȘA

De ce nevoie, mamă! Ferească d-zeu de așa năpăste! Ieacă, mamă Marfa Ignatievna, în Moscva am avut o vedenie: mergeam

des deminează, de abîea se crepă de ziuă și numai ce văd pe-o casă înaltă, înaltă, sus pe coperiș pe cine-vă negru la față. Înțelegi cine iera! Și iel tot făcea din mîni, par'că turnă ce-vă, dar nu se vedeă nemic. Am înțeles îndată că turnă neghină, ȳear poporul în deșertăciunea lui nu vede nemic și o adună. De aceea fug și se zbat ȳei așa; de aceea și femeile lor sînt atît de slabe, nu se pot îngrășă și par'că au pierdut ce-vă, tot cu necazul pe față, de ȳi se face milă, zeu!

KABANOVA

Tot ce se poate, draga mea! În vremea noastră, de ce să te mîeri!!

FEKLUȘA

Grele vremuri am ajuns, mamă Marfa Ignatievna, grele! A început și vremea să se scurteze.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

KABANOVA

Cum așa, dragă, să se scurteze?

FEKLUȘA

De, noi cum vrei să bîgăm de samă în deșertăciunea noastră! Dar oamenii înțelepți au judecat că vremea se scurtează: înaintea vara și ȳearna țineau mult, mult; până se sfîrșeau ȳi se ură; acuma nici nu simți cum trec. Zilele și cîasurile par' că tot atîtea au ramas, dar vremea, pentru păcatele noastre, se face tot mai scurtă și mai scurtă.... Ieată ce zic oamenii înțelepți.

KABANOVA

Are să fie, dragă, și mai reu.

FEKLUȘA

Numai să n'ajungem noi pe-atuncial!

KABANOVA

Poate s'ajungem. (*Intră Dikoi*).

SCENA II.

Accia-și și Dikoi

KABANOVA

Ce umbli așa tîrziu, cumătre?

DIKOI

Și cine poate să mă oprească?

KABANOVA

Cine să te oprească? Cine ce treabă are?

DIKOI

Nici vorbă. Ce, sînt supus cui-vă? Dar tu ce faci aici? Ce dracul cauți aici?

KABANOVA

Iei, nu preà zbîeră acolea! Caută-ți una mai slabă de înger; pe mine nu mă spariî. Caută-ți de drum! Haî Feklușa a casă.
(Se scoală)

DIKOI

Stăi, cumătr'o, stăi, nu te supără! Aî cînd ajunge a casă, doar nu îe cale de-o poștă. Iea'to colea!

KABANOVA

Dacă aî să-mî spuî ce-vă, vorbește cum se cade, nu zbîeră!

DIKOI

N'am nemic, dar sînt cu chef, asta îe!

KABANOVA

Iei și, nu cum-vă trebuie să te laud pentru așa ispravă?

DIKOI

Nici să mă lauzi, nici să mă certî. Sînt cu chef și pace bună. Păn'ce nu mi-o trece nu am leac.

KABANOVA

Du-te dar și te culcă!

DIKOI

Dar unde să mă duc?

KABANOVA

A casă. Unde vei vroi!

DIKOI

Dar dacă nu vreu a casă?

KABANOVA

De ce, mă rog?

DIKOI

Pentru că pe-acolo acuma iese ceartă mare.

KABANOVA

Dar cine să se certe! Numai tu ieștii acolo hărțăgaș.

DIKOI

Și dacă sînt hărțăgaș?

KABANOVA

Ce? Nemica; dar nu iese mare cinste să duci toată viața în certuri cu muierile. Asta iese!

DIKOI

Vra să zică iese trebnie să mi se supuie; orî poate să mă supun iese lor?..

KABANOVA

Mult mă mîer îeu: cîtă lume îe la tine a casă și nimenea nu-ți poate între în voie!

DIKOI

Ce să fac?

KABANOVA

Ei, și ce vrei de la mine?

DIKOI

Îeată ce: spune-mî ce-vă ca să-mî treacă supărarea. Numai tu din tot tîrgul mă poți împăcă.

KABANOVA

Du-te, Feklușa, de spune să ne pregătească ce-vă de zacuscă.
(*Feklușa pleacă*) Haîdem încasă

DIKOI

Nu, încasă nu între, îmi vine mai reu ....

KABANOVA

Cu ce te-au supărat?

DIKOI

Încă de demineată....

KABANOVA

Ți-or fi cerut banî.

DIKOI

Par'că s'au vorbit blăstămațîi, cînd unul, cînd altul se leagă toată ziua de mine.

KABANOVA

De nevoie vor fi cerînd...

DIKOl

Înțeleg ȳeu, dar ce să mă fac, dacă am așa inemă? Știu că trebuie să dau, dar nu pot cu binele. Imă ȳești prieten și'ți sint datoriu; bine,... dar cum vii să-mi ceri, te injur. De dat, dau... după ce injur. Ce vrai! pe dată cum aud de bani începe o arsură în toate măruntaiele, mă arde și pace; și atuncia pentru o nemică batjocoresc omul.

KABANOVA

Nu sint ȳeu acolò mai mare peste tine, n'ai mai face asemenea mofturi.

DIKOl

Nu, cumătră! Tac! Ascultă! Uit'te ce mi sa întimplat: în postul mare mă spovedisem și de unde dracul mă pomenesc cu un țeran; vine și-mi cere bani: cărase lemne și mi l'a adus dracul tocmai la așa vreme. Am păcătuit și l'am înjurat, l'am înjurat cum nu se poate mai bine; mai mai nu l'am bătut. Uit'te ce inemă am! Pe urmă i-am cerut ȳertare, am căzut în genunchi, zeu; iți spun drept, înaintea unui țeran am căzut în genunchi. Ieată unde mă duce inema: chiar în curte, în noroiu am căzut în genunchi; înaintea tuturor am căzut în genunchi!

KABANOVA

De ce te superi dar, într'adins? Asta, cumătre, nu-i bine...

DIKOl

Cum așa într'adins?

KABANOVA

Te-am văzut ȳeu, știi: cum vezi că vor să-ți ceară ce-va, te arunci îndată asupra cui-va di'ntre-ai tăi ca să te superi, pentru că știi că nu se apropie nimenea de tine, cînd ȳești mînios. Așa-i, cumătre!

DIKOl

Iei și? Cum să nu-ți pară reu de averea ta? (*Intră Glașa*).

GLAȘA

Marfa Ignatievna, am pregătit zacusca, poștiți!

KABANOVA

Ha! cumătre, de ȳea ce-va din ce-a dat D-zeu.

DIKOI

Bine.

KABANOVA

Pottim! (*Lasă ȳnnainte pe Dikoi și ȳese după dȳnsul. Glașa stă lȳngă poartă cu mȳnele ȳncrucișate*).

GLAȘA

Imȳ pare cȳ vine Boris Grigorievicȳ. Oare după unchiu-su? Orȳ poate se primblȳ așȳ; pe seme se primblȳ (*Intrȳ Boris*).

BCU Cluj / Central University Library Cluj
SCENA V.

Glașa, Boris, pe urmȳ Kullighin.

BORIS

Unchiul ȳe la voȳ?

GLAȘA

La noȳ; aȳ trebuinȳ de dȳnsul?

BORIS

M'au trimis de-acasȳ sȳ aflu unde ȳe; dar dacȳ ȳe la voȳ, lasȳ-l sȳ șadȳ; cine are nevoȳe de dȳnsul? A casȳ sȳnt bucuroșȳ c'a plecat.

GLAȘA

Stȳpȳna noastrȳ ar trebui sȳ-ȳ fie nevastȳ; ȳea l'ar liniști ȳute, ȳute!.... Dar ce stau aice ȳeu proasta, cu tine? Noapte bunȳ! (*Pleaeȳ*).

BORIS

Ah, Doamne! De-ași putea-o vedea măcar cu un ochi! Să-i calc în casă nu se poate; aice nepoftiții nu întră. Ce viață! Trăim în același oraș, aproape, alătura, și nu pot s'o văd de cît doar la beserecă, orî pe drum, numai atîta! Aice orî te-au măritat, orî te-au îngropat, tot una-î. (*Tăcere*). Dacă n'o vedeam nicî o dată, îmi îeră mai ușor; îear acuma o văd cîte o clipă și 'n-naintea oamenilor încă. Mi se rupe inima și nicî nu mă pot stăpîni. Ies la primblare și mă trezesc aice lîngă poartă. De ce mai vin pe-aice? De văzut nu pot s'o văd și cine știe ce vorbă se poate stîrni! Îi fac un reu. Ah, am dat peste un tîrgușor! . . . (*Merge și se întîlnește cu Kulighin*).

KULIGHIN

Ce, vă primblați, domnule?

BORIS

Da, mă primblu pușin, pe așa vreme frumoasă.

KULIGHIN

Da, domnule, îe foarte bine de primblat acuma: liniște, aier curat, de peste Volga din vale vine un miros de florî, . . . ceriul curat . . . (*Declamă*):

„S'a luminat adîncul ceriului de stele,

„Adîncul fără fund de stele fără număr“ . . . .

Haïdem, Domnule, pe bulevard că nu îe nimenea pe-acolô.

BORIS

Haïdem!

KULIGHIN

Uită-te, domnule, ce oraș avem! S'a făcut un bulevard și nu se primblă nimenea. Numai serbătoarea se primblă și atunci ca să se arete, mai mult de cît ca să se primble: își scot haïnele la primblare. De-abiea întîlnești cîte un bîet funcționăraș tîrîndu-se de la cîrcîmă a casă. Ceî seracî n'au vreme de primblat

ziua și noaptea sînt cu grija 'n spate și dorm numai cîte trei ceasuri pe noapte; dar ceî bogățî ce fac? . . . De ce să nu se se primble, să resufle aîer curat? Așă, ți-ai găsit! . . . La toți porțile sînt închise de mult și cîniî deslegați. Credeți poate că au treburi sau că se roagă lui d-zeu! Nu, domnule! Și nu se păzesc așă de hoți, ci de lume ca să nu-î vadă cum mîncă de vii pe ceî de-a casă, cum își chinuese familia, fie-care! Cîte lacrimi nevăzute și neauzite curg în dosul porților închise! Ce să mai vorbesc, domnule! După d-voastră înși-vă puteți judeca. Și cîtă desfrînare și beție încuie lăcățile lor, dar toate cele ascunse remîn frumoase! Nimeni nu știe nimic, nimeni nu vede nimic, le vede numai unul D-zeu! Tu, zice, privește-mă între oameni și pe uliță; cu familia mea n'ai trebă: pentru dînsa am lăcăți și zăvoare și cîni reî. Familia, zice, ie lucru taînic, secret! Știm noi secretele acestea; din pricina lor, numai unul se veselește, ceialalți urlă ca lupi. Și ce taîna? Cine n'o știe! Prădau pe orfanî, pe rude, pe nepoți; prostesc pe toți din casă ca nici să crînească la orî ce-ar face, ieatã-le toatã taîna!.. Sã-î lãsãm în plata lui D-zeu! Știți, domnule, cine petrece la noi? Tineriî flăcăiî și fetele; ieî furã din somn cîte un ceas, douã și petrec pãrechî, pãrechî. Ieatã chîar una! (*Se aratã Kudriaș și Varvara sãrutîndu-se*).

BORIS

Se sãrutã!!!

KULIGHIN

La noi asta nu ie pãcat. (*Kudriaș pleacã, Varvara se dã lîngã poartã și chîamã prin semne pe Boris; ieî se apropie de dînsa*).

SCENA IV.

Boris, Kulighin și Varvara

KULIGHIN

Domnule, Ieu mă duc pe bulevard. Ce să vă împiedec! Te-
aștept acolò.

BORIS

Bine, vin îndată (*Kulighin pleacă*).

VARVARA (*acoperindu-și fața cubasmaua*)

Știi șanțul de lângă grădina Kabanovei?...

BORIS

Il știu. BCU Cluj / Central University Library Cluj

VARVARA

Vină la noapte acolò!

BORIS

Pentru ce?

VARVARA

Prost mai iești! Eă vii, ai să vezi pentru ce. Iei, du-te
mai iute, te așteaptă cine-vă (*Boris pleacă*). Nu m'a cunoscut,
lasă-l să-și bată capul. Știu Ieu că are să vie Katerina, n'o să
vie Katerina, n'o să poată să se rebde. (*Pleacă pe poartă*).

TABLOUL IV.

Noapte; un șanț acoperit de frunzișul copacilor; peste șanț grădina Kabanovilor cu porțiță 'n gard; o cărare la porțiță.

SCENA I.

KUDRIAȘ (*vine cu o ghitară*)

Nu ție nimenea. Ce face țiea acolo! Hai să ședem și se așteptăm (*se așează pe-o pîeatră*). De urit să trag un cîntec. (*Cîntă*) . . . .

SCENA II.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Kudriaș și Boris

KUDRIAȘ (*oprindu-se din cîntare*)

Uită-te omul așezat a început și țiel să umble după petreceri!

BORIS

Kudriaș, tu țiești? . . .

KUDRIAȘ

Ieu, Boris Grigorievicî.

BORIȘ

Ce cauți aice?

KUDRIAȘ

Ieu? Dacă sînt aice însemnează c'a trebuit să fiu; fără trebuință n'ași fi venit . . . Dar pe d-ta ce vînt te-aduce?

BORIS

Ascultă, Kudriaș; Ieu trebuie să aștept aici, Iear ție cred că-ți-î tot una aici sau într'alt loc.

KUDRIAȘ

Nu, Boris Grigorievicî, d-ta, după cum văd, vii aici întăca-și dată, Iear Ieu . . . acesta ie locul meu, cărarea ie bătută de mine. Ieu vă iubesc, domnule, și sînt gata pentru orî-ce serviciu, dar pe cărarea asta vă rog să nu ne întîlnim, ferească D-zeu, să nu întru într'un păcat; vă spun di'nainte.

BORIS

Ce te-a găsit, Vanîa?

KUDRIAȘ

Ce Vanîa! Ce Vanîa! Știu Ieu că sînt Vanîa; Iear d-ta ca-ută-ți de drum; domnule; asta ie! Găsește-ți singur una și pe-trece cu dînsa; pe-ale altora lasă-le'n pace. La noi așa ie obi-ceiul, la din potrivă flăcăii îți rup picioarele. Ieu pentru a mea, . . . nicî nu știu ce ți-ași face, ți-ași rupe gîtul!

BORIS

Degeaba te superî, nicî în gînd n'am să-ți Ieau iubita. Și nicî n'ași fi venit, dacă nu m'ar fi chemat.

KUDRIAȘ

Și cine te-a chemat?

BORIS

N'am cunoscut'o, Ieră întunerec; o fată m'a oprit în drum și mî-a spus să viū aice în dosul grădinei Kabanovilor, pe cărare.

KUDRIAȘ

Cine să fi fost? . . .

BORIS

Ascultă Kudriaș, pot vorbi cu tine din inemă? Nu mai spune nimăruî? . . .

KUDRIAȘ

Vorbiți fără frică! Nicî cu cleștele n'arscoate cine-va vre-un cuvînt de la mine. . . .

BORIS

Nu cunosc nemica de-aice, nicî obiceiurile noastre, nicî regulile, îear afacerea . . .

KUDRIAȘ

Ați îndrăgit pe cine-va?

BORIS

Da, Kudriaș

KUDRIAȘ

Apoi asta nu face nimic; în privința asta la noi îe voîe; fetele petrec orî cît poftesc; tateî, mameî nicî nu le pasă. Număî nevestele stau închise în casă.

BORIS

Apoi asta îe nenorocirea mea.

KUDRIAȘ

Ați îndrăgit pe una măritată?

BORIS

Măritată, Kudriaș!

KUDRIAȘ

Ei, lăsați-o, Boris Grigorievicî!

BORIS

Uşor îţi vine să zică: las'o! Poate ţie tot una'ţi face de laşi pe una pentru alta; iew nu pot aşă! Dacă am îndrăgit o dată...

KUDRIAŞ

Vra să zică voiţi s'a pierdeţi cu totul, Boris Grigorievicî?

BORIS

Ferească d-zeu! Să mă ferească d-zeu! Nu, Kudriaş, cum s'ar putea, s'o pierd iew! Numai de-aşi vedea-o, nici nu doresc alta!

KUDRIAŞ

Nu se poate, domnule, să respunzi de tine însu-ţi! Iear aici oamenii sînt, ştii d ta, au s'o mănînce de vie, au s'o bage în mormînt.

BORIS

Ah, nu mă vorbi, Kudriaş, mă rog, nu mă spăriea!

KUDRIAŞ

Dar iewa vă iubeste?

BORIS

Nu ştiu.

KUDRIAŞ

Dar cel puţin v'aţi întilnit vre-o dată cu dînsa, ori nu.

BORIS

Numai o dată am fost cu unchiul la dînsii. Incolò o văd la beserecă, ne întilnim pe bulevard. Ah, Kudriaş, dacă ai vedea-o cum se închină! Ce zimbet de înger are pe faţă, iew din obrazî par'că-i iese lumină....

KUDRIAŞ

Va să zică iewe tînăra Kabanova; aşă-i?

BORIS

Da, Kudriaș!

KUDRIAȘ

Da! Așa! Iei, am onoare să vă felicittez...

BORIS

De ce?

KUDRIAȘ

Cum de ce? Vra să zică merge treaba strună, dacă v'a chemat aice.

BORIS

Se poate oare să fi fost ȧea?

KUDRIAȘ

D'apoi cine?

BORIS

Nu; glumești, ȧe peste putința! (*Se apucă de cap*).

KUDRIAȘ

Ce aveți?

BORIS

Am să nebunesc de bucurie.

KUDRIAȘ

Bravo! Aȧ de ce nebuni. Număȧ luaȧi aminte să nu vă faceȧi o mulȧime de griȧi, ȧear pe dȧnsa să o nenorociȧi. Nu 'ncape vorbă, bărbatu-su ȧe un prost, dar soacră-sa ȧe turbată! (*Varvara ȧese pe portiȧă*).

SCENA III.

Accia-și Varvara și pe urmă Katerina

VARVARA (*lingă portifă cîntă*)

„Peste riul lat, în luntre Vania petrece,

„Vanîa al meu petrece, ...

KUDRIAȘ (*sfirșește*)

. . . . „Pe cînd Marfa stringe“ . . . . (*Flueră*)

VARVARA (*vine pe cărare și ascunzîndu-șî fața cu basmaua se apropie de Boris*)

Tu, flăcăule, așteaptă; are să-ți meargă bine. (*Cătră Kudriaș*). Haïdem pe Volga.

KUDRIAȘ

Așă tîrziu vii? Să te mai aștept! Știi că asta nu-mi place!
(*Varvara îi cuprinde mijlocul cu braful și pleacă amîndoi*).

BORIS

Par'că visez: noaptea cîntece, întîlniri: se duc îmbrătoșați. Toate îmi par atît de nouă, îmi fac atîta bine, mă înveslesc. Ieată-mă că aștept și ieu ce-va! Și nu știu ce, nici nu-mi pot închipui. Numaî inima-mi bate ıute și fie-care fibră din mine tremură. Nici măcar nu mă pricep ce să-i spun ıei, resuflarea mi se taie și mi se îndoesc genunchii. Cînd începe să-mi ardă inima, nu pot s'o mai sting. Ieată'o vine! . . . . (*Katerina pășește încet pe cărare, ımbrobodită cu o basma albă mare și cu ochii în pămînt. Tăcere*.) D-ta iești, Katerina Petrovna? (*tăcere*) Nu știu cum și nu știu cît să vă mulțamesc . . . (*tăcere*). Dacă ați ști, Katerina Petrovna, cît vă iubesc! (*Vrea s'o ıea de mînă*).

KATERINA (*spăriată, fără să-și ridice ochii*)

Nu mă atinge, nu mă atinge! Ah. ah! . . .

BORIS

Nu vă supărați!

KATERINA

Fugî de lîngă mine, fugî de lîngă mine, om blăstămat! Înțelegî tu: acest păcat nu mi se va iertă nici o dată, nici o dată; va cădea pe sufletul meu ca o piatră, ca o piatră.

BORIS

Nu mă izgoniți.

KATERINA

De ce ai venit aici? De ce ai venit, nenorocirea mea? Nu știi că sînt măritată, nu știi că trebuie să trăiesc pîn' la mormînt cu bărbatul meu?

BORIS

D-ta singură m'ai chemat . . . .

KATERINA

Pricepe o dată, vrăjmașule: pănă la mormînt! . . .

BORIS

Măi bine nu te întilneam.

KATERINA (*tremurînd*)

Ce-mi pregătesc, doamne! Unde mi-i locul meu, știi?

BORIS

Liniștiți-vă! (*o iea de mîndă*) Ședeți.

KATERINA

De ce dorești nenorocirea mea?

BORIS

Cum? să doresc nenorocirea d-tale, cînd te iubesc mai mult de cît ori-ce în lume, mai mult de cît pe mine însu-mî!

KATERINA

Nu, nu, m'ai pierdut!

BORIS

Ce nelegiuit ar trebui să fiu!

KATERINA (*dînd din cap*)

M'ai pierdut, m'ai pierdut, m'ai pierdut!

BORIS

Ce vorbă, doamne ferește! Mai bine să mă pierd pe mine!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

KATERINA

Iei, cum nu m'ai pierdut, dacă las casa și vin la tine noaptea.

BORIS

Așa a fost vroința d-tale!

KATERINA

N'am voință; dacă avëam, nu mai veneam (*ridică ochii și privește pe Boris; o mică tăcere*). Voința ta mă stăpînește, nu vezi?! (*Se aruncă la gîtul lui*).

BORIS (*îmbrășoșind-o*)

Vieța mea! . . .

KATERINA

Știi ce-vă? . . . Ași dori să mor acuma.

BORIS

De ce să mori, cînd am putea atît de bine să trăim!

KATERINA

Nu! n'am să trăesc, știu că n'am să trăesc.

BORIS

Nu mai vorbi așa, nu mă întrista . . .

KATERINA

Ție îți vine ușor, tu iești bărbat slobod, Iear Ieu . . .

BORIS

Nime nu știe de iubirea noastră. Și Ieu n'o să am grijă de tine!! . . .

KATERINA

Ce grijă să ai de mine! Nu ie vinovat nimeni; răspund Ieu singură de mine. Făr' de grijă pierde-mă! Să știe toți și toți să vadă ce fac! (*îmbrățișază pe Boris*) Dacă pentru tine nu m'am temut de păcat, de ce m'ași teme de judecata lumii? Se zice chiar că Ie mai ușor păcatul pentru care suferi aici pe pământ.

BORIS

De ce să ne gândim atîta, destul că ne iese acum bine

KATERINA

Adevărat! De gîndit și de plîns găsim vreme'n de ajuns pe urmă.

BORIS

Ieu mă spăriasem; credeam că vreai să mă alungi.

KATERINA

Să te alung! Așa! Cu o inimă ca a mea! . . . Dacă nu veneai, pare-mi-se că m'ași fi dus Ieu la tine . . .

BORIS

Nici nu știam că mă iubești,

KATERINA

Te iubesc de mult. Parcă ai venit aici pentru păcatele mele; de cînd te-am văzut nu mai sînt stăpîna pe mine. Așa mi se pare că chiar di'ntru'ntăiū dacă mi-ai fi făcut un semn, m'ași fi dus după tiae, te-ași fi urmat păn' la marginile lumei, fără să mă uîț îndărept.

BORIS

Pentru cîtă vreme ie dus barbatu-tu ?

KATERINA

Pentru două septămîni.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BORIS

O, atunci avem destul răgaz de petrecut !

KATERINA

O să petreecem; . . . dar pe urmă! . . . (*Se gîndește*) Au să mă 'nchidă în casă cu lăcata, ieată moartea! Iear de nu, găsesec Ieu prilej să te întîlnesc! (*Intră Kudriaș cu Varvara*).

SCENA IV.

Accia-și, Kudriaș și Varvara

VARVARA

Iei, v'ați înțeles? (*Caterina își ascunde obrazul la pieptul lui Boris*).

BORIS

Ne-am înțeles.

VARVARA

Mergeți de vă primblați, noi vă așteptăm. De-o fi nevoie, va strigă Vania. (*Boris și Caterina pleacă. Kudriaș și Varvaru șed pe-o piatră*).

KUDRIAȘ

Bine v'ați gândit să deschideți portița. Pentru noi ție foarte potrivit.

VARVARA

Tot ieū!

KUDRIAȘ

Ca tine rare! Dar mama n'o să bage de samă!

VARVARA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

De unde? Nicī prin gând nu-ī trece.

KUDRIAȘ

Dar dacă s'ar trezi?

VARVARA

La dīnsa ție tare somnul întâiū, ȳear spre ziuă se trezește...

KUDRIAȘ

De unde știi! Dacă o scoală dracul toemaī acuma?

VARVARA

Iei, și? Portița din curte ție închisă pe di'nnăuntru, prin grădină; o să bată, o să bată și o să plece; ȳear demineața ȳi spunem c'am dormit tare și n'am auzit'o. Și Glașa păzește; de va fi ce-va, îndată ne dă ȳea un semn. Fără grijă nu se poate... Ce

faci! Ai s'o pățești! (*Kudriaș scoate câte-va acorduri din gitară. Varvara pune capul pe umărul lui, ieș, fără a o lua în samă, cîntă încet.*)

VARVARA (*căscînd*)

Cite ceasuri vor fi acuma ?

KUDRIAȘ

Unul...

VARVARA

De unde știi ?

KUDRIAȘ

A bătut păzitorul în scînduri.

BCU Cluj / Central Library Cluj

VARVARA (*căscînd*)

Ie tîrziu... Chîamă-î. Vom veni mine mai de vreme ca să petrecem mai mult.

KUDRIAȘ (*flueră și cîntă tare*)

„Toți a casă,
„Toți a casă!
„Numai ieș
„Tot nu vreș!”

BORIS (*după cortină*)

Aud!

VARVARA (*rădicîndu-se*)

Ei, noapte bună! (*Cască, pe urmă sărută pe Kudriaș ca pe un cunoscut vechi*) Mîne, vezi, să vii mai de vreme! (*Se uită în partea unde s'au dus Boris și Katerina*). Nu vă despărțiți pe vecie, mîne o să vă vedeți ieș! (*Cască și se întinde. Întră fuga Katerina și Boris.*)

SCENA V.

Kudriaș, Varvara, Boris și Katerina

KATERINA

Ha! Mergem, mergem! (*Se duc pe cărare. Katerina se întoar-nă.*) Noapte bună!

BORIS

Mîne!

KATERINA

Da, mîne! Să-mi spuî ce'î visa! (*Vine lîngă portiță.*)

BORIS

Negreșit.

BCU Cluj / Ce KUDRIAȘ (*cîntă din ghitară*)

„Petrece, tinere, păn' într'amurg,
Într'amurg de sară,
Și lelea iear păn' într'amurg,
Intr'amurg de sară!“

VARVARA (*de lîngă portiță*)

„Iear ieŭ, copila, păn' în zorî,
Păn' în zorî de ziua,
Și lelea ieară-și păn' în zorî,
Păn' în zorî de ziuă!“

KUDRIAȘ

„Pe cînd se lumină de ziuă,
Plecam și ieu încet spre casă !..“

(Va urma)

Tradusă de I. GHEREA.

UN RESPUNS D-LUI E. BELFORT BAX IN CHESTIEA FEMEILOR

În chestiunile mari sociale argumentele ce le aduc protivnicii sînt mai totdeauna acelea-și. Ori-cît le-ai dovedi nemicnicia le în zădar. Lucrul de alt-feliu se explică *de oare ce asemenea chestii nu se dezleagă prin argumente, ci prin puterea desvoltărei materiale a societății*. Tot ast-feliu le cu însemnata chestie a emancipărei economice și politice a femeii. Argumentul de căpetenie adus de cei mai însemnați dușmanii ai acestei chestii, cum sînt *Le Bon, Delaunay, Letourneau, Bax* etc., și toată pleiada ce se ține de haina acestora și cărora noi le-am răspuns în anii din urmă ai „Contemporanului“, *le că femeia are creeri mai mici, inferioare celor bărbătești*. Aceasta le pîeatra fundamentală pe care clădesc toți și la care țin cu mare aprindere. Leî bine, noi am dovedit și a-zî vom dovedi din nou, cît de netemeinică, de minciunoasă și fără rost le această presupusă temelie științifică a protivnicilor noștri; vom areta cum această pîeatră scumpă nu-î nici măcar steclă proastă, ci curat minciună și închipuire.

Cum am spus și d-l Bax, ca toți tuvarășii d-sale de idei, în articolul ce a scris zice că argumentul cel mai puternic în potriua emancipărei femeii leste că lea are creeri inferioare celor bărbătești; drept că d-l Bax zice că numai, *celelalte condiții fiind egale*, atîrnă inteligența de la greutatea creerilor. Dar mi se pare că nici prin minte nu-î trece ce înțeles primejdios se cuprinde în aceste vorbe. În curînd va află.

Se zice: un animal iese cu atîta mai superior cu cît are creierii mai mari; după diferitele cîntăriri ale lui Wagner, Huschke, Broca etc. femeea are creierii mai uşori de cît bărbatul; de aici o ploaie de învinuirii şi încheerea că femeea iese inferioară bărbatului.

Întărea restricţie iese că nu trebuie să ținem samă numai de greutatea brută a creierilor, căci atunci cum rămîne faptul că trei animale mari, elefantul, balena şi delfinul, au creierii absolut luaţi mai grei de cît omul?

De asemenea cum s'ar explica faptul că un număr de 12 Chineji dintre muncitorii au dat d-rului C. Clapham media 1430 de grame, adică mai mult de cît media găsită de Huschke, Wagner, şi Broca pentru Europeeni? Va admite D. Bax că erau acei Chineji mai inteligenţi de cît Europeenii?

De asemenea faptul aretat mai la vale de Manouvrier că rasele inferioare nalte la trup ne întrec şi prin numărul creierilor mari şi prin media mai mare, nu s'ar putea explica, dacă am admite, cum a făcut Dl. Maiorescu şi alţii, că greutatea absolută a creierilor ne dă măsura inteligenţei. Chiar din premisie adevărate se pot scoate nişte încheieri neexacte; dar cînd premisele sînt false, nedrepte, atunci ne putem aştepta la frumoase încheeri. Să nu uităm că logica iese foarte elastică, iese mîntea noastră foarte şugubaţă.

Cînd Broca a cîntărit încăperea unor cranii din veacul al XI şi al XII, aflate într'un şinterim din Paris, a găsit că încăperea craniană de azi a Parizienilor iese mai mare de cît cea de atunci; prin urmare logic urmează, zic protivnicii, că prin civilizaţie creierii cresc: cu cît un ins iese mai cult cu atîta are creierii mai mari. Femeea înse iese mai mică de cît bărbatul, deci iese inferioară. Aici iese nu voesc să-şi amintească faptul că tot Broca, măsurînd nişte cranii din caverna de la Lozère, din vrîsta de pîetră, a aflat o încăpere de 1606 c. c. la bărbat şi de 1507 la femeie, în timp ce la Parizienii de azi iese de 1558 la bărbat şi de 1336 la femeie, iese decă o micşurare în volum destul de însemnată la care sigur nu corespunde o inteligenţă mai mică.

Iată acumă părerea lui Manouvrier : „Cît despre măsurările făcute de Broca în şinterimul de la Vest, apoi acestea sînt foarte puţin exacte, căci Ńel a făcut această măsură pe cînd Ńeră încă puţin ghibaciă, după cum ne-a spus'o singur ; ce-vă mai mult, a socotit ca femeestŃi toate craniile mici Ńi ca bărbăteştŃi pe toate cele mari, căci se ştie că craniile mari femeestŃi au toate caracterele celor bărbăteştŃi, Ńiar cele mici bărbăteştŃi samănă cu cele femeestŃi aša că acestea n'a fost de cît în paguba femeei.“

În chestii mari Ńi complicate trebuie de Ńinut samă de o mulŃime de factori aša de ex. Spencer arată cum că greutatea creierilor creşte în raport direct cu cantitatea de mişcare Ńi cu variaŃia mişcărilor. Oamenii din vrŃsta de pŃeatră făceau o cantitate enormă de mişcări Ńi decŃi aveau muşchŃi puternici Ńi de aceea nervi Ńi creeri mari. DecŃi nu Ńi regulă că la creeri mai mari sau mai grei trebuie să corespundă mai mare inteligenŃă. Alt exemplu: Wagner a găsit că creerii unui idiot cãntăreau 970 de grame, Ńiar a unei femei cãmintej 907 grame, vraită să zică, mult mai puţin de cît la idiot ; Ńei Ńi oare Ńeră acel idiot mai inteligent de cît femeea ? Lanessan zice : „După Dl. Le Bon, crierul selbatecelor Polineziene Ńe mai greu de cît al Parizienelor de a-zŃi cu toate acestea Ńe de netagăduit că inteligenŃa încŃntătoarelor Pariziene de a-zŃi Ńe mai mare de cît la Polineziene.“

Iată ce zice Ńi Darwin : „DescendenŃa omului Ńi selecŃiunea sexuală“ Tom. II pag. 343, „Creerul bărbatului, vorbind absolut Ńeste mai mare de cît al femeei, dar Ńeste oare mai mare Ńi relativ cu dimensiunile mai mari ale corpului aceluia ? Iată un punct asupra căruia, după cît cred, nu sînt date perfect sigure.“

Iată ce zice Thurnam : *).

„Unii au presupus împreună cu Tiedemann că volumul mai mic al creierilor femeestŃi Ńe din pricina staturii Ńei mai mici. Dar nu Ńe aša ; Ńi Parchappe a aretat de mult, deşi după prea puŃine cŃntărirŃi, că deosebirea Ńe mai mare de cît s'ar putea ex-

*) Charlton Bastian. Le Cerveau organe de la pensée chez l'homme et chez les animaux, T. II pag. 21 Paris 1882.

plica prin această pricină. Pot să zic și Ieu că Parchappe are dreptate după calculele mele întemeiate pe tablele cele mari ale doctorului Boyd pentru St. Marylebone. Pentru acest sfârșit am comparat statura mijlocie și greutatea creerilor la bărbați și la femeii în perioadele decenale de la 20 la 60 de ani: pe cînd greutatea creerilor iese cam pe 10 % mai mică la femeie, statura cu ie numai cu 8 % mai mică.“

Deosebirea de 2 % nu-î tocmai mare. Dar alt cercetătoriu însemnat după alte măsurături ne dă alt rezultat; iese și acest document.

„L'Espèce humaine“. Quatrefages pag. 298: „In condițiuni egale creerul femeii ie puțin mai ușor de cît al bărbatului. Broca a aretat că ie așa la toate epocele vieții. Dar această deosebire imi pare că ie cu totul numai din cauza staturii mai mici a femeii. In adevăr dacă vom însemna creeriu femeii prin 100, ai bărbatului vor fi 109.43; de asemenea dacă vom însemna talia medie a femeii prin 100 at bărbatului va fi 109.34“.

Vra să zică o autoritate ca Darwin arată că trebuie să se fie în samă talia; iar Quatrefages ținînd samă de iese găsește că femeile au mai mult creer!

Intr'un articol din „Revue Scientifique“ 1881 D. Delaunay atăcase pe femeii și bine înțeles că argumentul cu creerul forma baza articolului, ca și la D-I, Bax. Nu văzusem citațiile de mai sus, dar ori cum ne întrebam și noi de ce se vorbește de greutatea absolută, cînd după un drept trebuie de vorbit de greutatea relativă față cu a trupului. Cercetînd prin cărțile ce aveam și văzînd că antropologiști însemnați ca Wagner, Broca și alții nu-și bat capul cu greutățile relative, ce iera de făcut? Nevoia iese mama învățaturii, mai ales că iera un lucru foarte ușor. Aveam greutățile trupului la femeii și la bărbați, aveam greutățile creerului la unii și la alții, după mai mulți antropologiști, puțin calcul și de-o dată căpătăm un rezultat neașteptat, după gâlăgia ce se făcuse. In adevăr pasiunea orbise pe bărbați atît de mult, ori iera rea credință? Cum s'a putut ca iei să nu-și pună aceea-și

întrebare ca și noi înaintea de-a învinui jumătate din omenire? Ie de Iertat aceasta la îei cari se numesc scopul final al lumei?! Ieată și calculul:

După Wagner. $\frac{1410 \text{ (cr. b\bar{a}r.)}}{1262 \text{ (cr. fem.)}} = 1.117$ sau 1.112 pentru greutatea creerului b\bar{a}rb\bar{a}tesc lufnd ca unitate greutatea celui femeesc.

După Huschke $\frac{1424 \text{ (cr. b\bar{a}r.)}}{1272 \text{ (cr. fem.)}} = 1.119$ adec\bar{a} 1.12 pentru greutatea creerului b\bar{a}rb\bar{a}tesc.

După Broca $\frac{1323 \text{ (cr. b\bar{a}r.)}}{1210 \text{ (cr. fem.)}} = 1.095$ adec\bar{a} 1.10 pentru greutatea creerului b\bar{a}rb\bar{a}tesc.

Dac\bar{a} compar\bar{a}m greutate\bar{a}le medii ale trupului și lu\bar{a}m ca diferen\bar{t}\bar{a} numai 8 chilograme, deși unii admit 11, g\bar{a}s\bar{i}m :

Dup\bar{a} media de la 9157 solda\bar{t}\bar{i} americani

$$\frac{54.4 \text{ (gr. trup. b\bar{a}r.)}}{56 \text{ (gr. trup. fem.)}} = 1.141$$

Dup\bar{a} media de la 12,740 de bavarez\bar{i}

$$\frac{65.5 \text{ (gr. tr. b\bar{a}r.)}}{57.5 \text{ (gr. tr. fem.)}} = 1.139$$

Dup\bar{a} media de la 617 englej\bar{i}

$$\frac{68.8 \text{ (gr. tr. b\bar{a}r.)}}{60.8 \text{ (gr. tr. fem.)}} = 1.131$$

Aș\bar{a} dar d-le Bax s\bar{a} punem o cruce asupra acestui seump argument al b\bar{a}rba\bar{t}\bar{i}lor. Ce s\bar{a} facem? Muritoare s\bar{i}nt toate cele omenest\bar{i}! Tot asupra acestui argument avem încă de stat mult de vorb\bar{a}: o baz\bar{a} aș\bar{a} de statornic\bar{a} trebuie de ras ca s\bar{a} nu remi\bar{t}e nici urm\bar{a}. M\bar{a}i plastic aretat va fi c\bar{i}nd vom spune c\bar{a} *dup\bar{a} acest calcul b\bar{a}rba\bar{t}\bar{i}lor le lipsesc de la 25.—51 de grame de creeri!*

În No. 22 de la 3 Iunie 1882 „Revue scientifique“ D. L. Manouvrier a scris un articol din care se adeverește punct pe punct socoteala noastr\bar{a} de m\bar{a}i sus.

„Manouvrier vorbind despre greutatea creerului în seria vertebratelor arat\bar{a} c\bar{a} trei specii mari au creerul absolut m\bar{a}i greu

de cît omul. Elefantul, Balena și Delfinul. Se poate vedea încă și mai limpede ce mare însemnătate are talia asupra greutății creierului, cînd punem față în față nu elefantul cu șoarecele, ci animale din aceeași specie sau din speciile foarte apropiate.

„Greutatea creierului la un cal mare 856·00 grame
la un cal mic 496·00 „

(După Broca și Chuzinski).

„Iată un tablou de cei mai grei creieri găsiți de deosebiți naturaliști.

Bărbați

- 2222 grame (Rudolphi)
1925 (Bischoff), lucrătoriu
1900 (James Moris), lucrătoriu care nu știe să cetească.
1830 (Bucknill), epileptic
1778 (Peacock), meșteșugariu
1735 (Broca), urieș de 2 metri 10, slab de duh.

Femei

- 1743 (Skaë), avea nebunia măririlor
1565 (Bischoff), o osîndită la moarte

„Cei mai mulți din acești creieri erau de nebuni și de epilectici; nu i cuvînt, în aceste cazuri ar trebui poate de văzut, dacă greutatea acestora nu ieră din pricina unei îndesări a creierului; care lucru s'ar află, observînd de ieră proporția obicînută între încăperea craniului și greutatea creierului. Ori cum ar fi, aceste cifre ne arată că nu trebuie de grăbit cu hotărîrea că neapărat cei mai grei creieri și cele mai mari încăperi craniene au fost ale unor oameni de geniu; dar nici fiind că ereerii cei mai mari ierau ai unor lucrători, să zicem că n'au fost ai unor oameni cu minte sănătoasă, căci cine poate dovedi că n'ar fi fost niște genii chiar, dacă ar fi fost puși în alte condiții“.

„Iată și o listă de greutatea creierilor la oameni însemnați.

G. Cuvier, naturalist	63 ani	1829 grame
Abercombe doctor	64 „	1786 „
Ch. H. E. Bischoff	78 „	1452 „

Tiedemann, anatomiste	80	„	1254	„
Hausmann mineralogist	77	„	1216	„
Ignace Döllinger,	71	„	1207	„
Gambeta, politic			1150	„

Iată deci o listă destul de nostimă și, deși D-l. Bax zice că Hausmann, ie un caz izolat, nu-i tocmai așa. De s'ar fi cîntărit regulat cîtîi n'ar fi fost tot în asemenea caz ?!

„Inriurirea masei corpului asupra greutatei creierilor sare în ochi, cum s'ar zice, cînd privim cifrele în seria vertebratelor; faptul ie tot așa de adevărat pentru specia omenească și ie de mierat cum de mai mulți naturaliști n'au luat'o în samă chiar după ce au fost recunoscută de alții.

„Sînt încă o mulțime de fapte cari ne arată înriurirea taliei asupra creierilor. Așa rasele inferioare cu statura înaltă, nu numai că au medea crierului mai mare de cît noi, dar chiar numărul crierilor grei ie mai mare. Nu trebuie să-și închipuească nime, cum au făcut'o mulți, că inteligența unei rase poate fi măsurată prin numărul creierilor mari ce înfătoșază, căci Patagonii, Polinezienii, Indienii din America de Nord întrec pe Parizienii și pe toate rasele Europei, atît prin numărul creierilor mari cît și prin încăperea mijlocie a cranielor.

„Ceea ce mai adeverește încă înriurirea taliei asupra creierului ie că încăperile craniene cele mai mici se găsesc tocmai la rasele omenești cele mai mici precum la Pariasiî Indiei, la Boschismanii, etc.

„Toți acei ce-au scris despre chestia creierilor într'un chip adevărat științific, au vorbit despre deosebirea lor la amîndouă sexele cu cea mai mare cumpătare; pe cînd alți scriitori mai cu samă în anii din urmă au tratat'o cu atîta ușurință în cît au discreditat în ochii publicului chestia aceasta.

„Dacă între amîndouă sexele să află vre o deosebire intelectuală, atunci aceasta e destul de slabă, de vreme ce psihologii însemnați ca Stuart Mill au declarat că nu o găsesc. Cît ie vorba de talie, de forța musculară, de masa corpului sînt deose-

birii foarte mari, așa că au numit etc. pe femeii *sexul cel slab*; totu-și scriitorii cari n'au fost în stare să observe aceasta, tocmaiiei sau găsit sa trateze chestia fiziologică care ie mult mai grea și mai încurcată, și au înălțat glasul pentru a-și aduce singurii laude sexului lor!!

„Cu un cuvint deosebirea sexuală a greutateii creierilor și a încăperei craniului, științific nu pot fi socotite în paguba femeii.

„Toate dovedesc că astă deosebire ie din pricina greutății trupului care ie mai mică la femeii; *nemic înse în anatomie nu arată că femeea ar fi inferioară barbatului în privința facultăților intelectuale*, după cum voiū dovedi în curind.

„Raportul greutății creierilor către talie ie mai mic la sexul femeesc de cît la cel barbătesc, dar aceasta ie din pricină că taliea nu arată tocmai dezvoltarea sau mai bine greutatea trupului. Căci dacă se comparează greutatea creierilor, cu a trupului, găsim din contra că sexul femeesc are creierii mai greii atît la vrîsta adultă cît și la naștere. Această deosebire ie puțin însemnată, dar sigur că ar fi mult mai mare, dacă am lăsa de-o parte grăsimea care se găsește în mult mai mare cantitate la femeie de cît la bărbat căci aceasta nu trebuie să figureze în comparația masei creierului cu a trupului, de vreme ce-i ie ce-vă inert și n'are nemic a face cu creierii“

leată ce mai zice în alt articol tot dl. L. Manouvrier

„Tălmăcirea caracterelor sexuale ale craniului din punctul de vedere al valorii intelectuale comparate între bărbat și femeie i-a fost foarte neprielnică iei. Dar aceste hotăriri sînt cel puțin pripite, capacitatea mai mică a craniului i-a făcut să hotărască că femeea ie mai puțin inteligentă, dar chestia nu-i așa de simplă pe cît și-au închipuit-o acești autori.

„Toate aceste observații sînt superficiale, craniile au multe deosebiri; chiar cele barbătești nu samănă unele cu altele, au ceea ce numim caractere individuale. Afară de acestea la craniii și la comparațiile de mărime orî încăpere trebuie de ținut samă de deosebirile de vrîstă și de multe altele

Tot D-rul Manouvrier găsește că raportul greutatei craniului către capacitatea craniană i-a dat seria următoare: antropoizi, microcefali, rase inferioare, rase superioare, bărbat, femei, copil. D-r Manouvrier însemnând prin 100 greutatea creierului, a craniului și femurului la bărbat găsește pentru femei următoarele măsuri:

gr. creierului femeesc	88·9
gr. craniului	„ 85·8
gr. fălcei	„ 72·6
gr. femurului	„ 62·5

Și fiind că în alt loc găsim că greutatea scheletului fără craniu într'aceea-și rasă variază aproape proporțional cu greutatea femurului, prin urmare putem compara greutatea creierilor cu a femurului și vom avea raportul aproximativ între greutatea creierului și a scheletului. Și din tabelul de mai sus iese atunci că *femeea are proporțional cu scheletul 26·4% mai mult creier de cât bărbatul.*

Maî plastic va fi fiind vom zice alt-feliu. Bărbatul are 100 gr. de creieri, femeia ar trebui să aibă pentru a fi egală cu dînsul 62·5 gr. dar iea are 88·9 gr. deci cum am spus are 26·4 maî mult la sută. Așă dar dacă creierii bărbătești în mijlociu cîntăresc după Wagner 1410 gr.; ai femeii ar trebui să cîntărească numai 961·25 gr. în loc de 1262 cît cîntăresc. Deci femeia are un esces de creier de 300·75 gr. După numerele lui Huschke am află 372 prisos și după ale lui Broca 383. Deci constatăm aproape la 400 de grame prisos! Cum îi pare d-lui Bax asemenea fapt?..

Cît despre forma generală a craniului iată ce zice tot D-r Manouvrier în „Revue Scientifique“ No. 7, 17 Februarie 1883.

D-sa, studiind caracterele sexuale ale craniului femeesc le privește ca o urmare a sistemului osos și muscular la bărbat și la femei, căci dezvoltarea acestora are mare înfriurire asupra creierilor. Din pricina acestei înfriuriri femeia se deosebește de bărbat prin acele părți craniene cari sînt maî strins legate cu aparatul de mișcare. Ar fi deci *a priori* minunat ca femeia să aibă tipul parietal, dacă ie adevărat că zona motrice a creierilor îi acoperită

de cătră zona parietală a craniului. Dacă din contra zona parietală a craniului ȳe mai mică la femeie de cît la bărbat atunci urmează că zona frontală și cea occipitală ȳs mai mari. După nenumerate măsuri ale lui Broca asupra părților craniului, D-r Manouvrier ajunge la încheiere că regiunea frontală ȳi tot atît de dezvoltată la un sex cît și la altul, relativ la întregul craniu, ȳear la femeie regiunea occipitală ȳe mai mare.

* * *

Alt argument care aduce d-l Bax ȳeste că unui animal, cu cît ȳe mai sus pe treapta evoluției, cu atîta ȳi trebuie mai mult timp spre a se desvolta, dar femeile sînt mai precoce de cît bărbații, deci mai inferioare. Asemenea dovezi de inferioritate sprijinite pe ast-feliu de caractere vom găsi de-ajuns și la bărbați! Innainte ȳnse aųle d-l Bax că speciile și sexurile au păstrat ȳn mersul evolutiv acele însușiri cari le-au fost prielnice.

Inchipuiți-vă selbătăcie! Să avem dinți ca toate dobitoacele și ȳncă de cei cinești ca fiarele? Ce timpuri fericite cînd va fi cum pretind unii: că oamenii nu vor mai avea dinți, ȳear la ochi vor ȳmblă cu lunete, ochelarii ne mai fiind ȳndestulători. Vor pîerde oamenii unele caractere de inferioritate, ce să mai zicem alta!

Fiind ȳnse la o temă destul de nostimă și de bogată să mai discutăm ce-vă: Bărbații au păstrat un schelet mai puternic, mușchi mai vîjnoși, falca de jos mai grea de cît la femeie, caractere ce se observă la momițe și la animalele inferioare! Altă rușine! Europeanii au unele caractere momițești cari la Negri lipsese.

Dar mai știe d-l Bax că temperatura la bărbați ȳe mai rădicată de cît la femeie? ȳear un caracter de inferioritate ce-l găsim la momițe și la paseri. Ie lucru cunoscut că bărbații sînt mai păroși de cît femeile. Ce grozăvie a avea mai toată fața acoperită cu păr? Adevărați momițoi!

Alt caracter de inferioritate, pe care ȳl mai găsește d-l Bax, ȳeste că femeile au mai multă energie vitală de cît bărbații! Cît despre acest caracter nu numai că nu mi pare reu că-l avem, dar credem că chiar sîntem invidiate. Exemplul cu femeia Lapu-

chin ȳe foarte nenorocit; cetească d-l Bax „Souvenirs de la Maison des morts“ a lui Dostoiewsky și va vedeà ce bătăi cu cnutul sufăr bărbații făr'a muri. Acest caracter singur întărește principiul ce l'am spus ȳn privința păstrărei caracterelor inferioare. Dar bine, onorate protivnic, femeea n'are oare de ȳndeplinit niște funcțiuni pentru cari ȳe absolut trebuitoriu acest caracter? Cu propășirea civilizației nașterile nu sȳnt tot mai grele? Nu ȳe decȳ folositoare această energie vitală? ȳn pierderea acestui caracter la femeile claselor privilegiate noi vedem mai degraba o degenerare după teoria lui P. Iacoby *)

Și sȳntem ȳn stare pentru un pretins caracter de inferioritate adus de D. Bax să mai găsim și altul la bărbații. Așă de ex. ȳe știut că un animal cu cȳt ȳe mai inferior cu atȳta numărul indivizilor la cari dă naștere ȳe mai mare; de ex. peștii sȳnt foarte roditori. Pe femeii acesta putem zice. Femeea produce un ovul și rar două pe lună, pe cȳnd bărbatul miȳ de spermatozoari; decȳ, raționȳnd ca d-l Bax, am putea zice: iată un caracter de inferioritate! Vedeți unde due argumentele simpliste și absurde?

Cȳt ȳe vorba despre argumentul că femeile n'au dat geniȳ nicȳ ȳn literatură și artele frumoase cu cari s'au ȳndeletnicit, putem spune că nu-ȳ de loc fundat. Să fim scurți: de la femeii nu s'a cerut alta de cȳt a plăceà, ȳn cȳt acele cari s'au zvrȳlit din cercul comun au fost adevărate caractere de fier; ȳe greu de a călcă obiceiurile clasei. Dar cu toate aceste greutăți, cu toată bătăicia de joc la care se meneau a fi supuse, dovadă numele de bas-bleus ori „Les femmes savantes“ ale lui Moliere &; tot au fost scriitoare ȳnsemuate ca G. Sand, G. Elliot, Mad. de Staël etc. Pe urmă nu se știe oare că ȳn politică șferile ȳerau adesea trase de femeii, curtizane unele dar deștepte? Femeii cari s'au ocupat și se ocupă cu matematicile, filosofia, științele, medicina sȳnt de ajuns; ȳn Rusia sȳnt sute de femei doctore și din vechime ȳe cunoscută Hypatia. ȳntr'un No. din „Le Socialiste“ pe care nu-l

*) P. Iacoby, „Etudes sur la sélection dans ses rapports avec l'hérédité chez l'homme“. Paris. Librairie Germer Baillière et. C-rie 1881.

avem acum la îndămnă a fost publicat un articol în care se-areta o listă întregă de femei inventatoare în mecanică, matematică, etc. Repet încă o dată : ție-se samă că direcția și cerințele societății de a-zî sînt cu totul altele pentru femei. Ce-au făcut femeile socialiste în timpul comunei din Paris; ce fac și ce au făcut femeile socialiste din Rusia, n'ar trebui tocmai d-l Bax să uite.

* * *

Un lucru înse ce ne minunează în articolul d-lui Bax iese că de pe titlu și de pe mare parte din conținut, d-lui nu are în vedere de cît pe femeile burgheze, pe femeile claselor privilegiate, și de o dată, spre marea noastră mierare, scoate o încheiere în care osîndește sexul întreg. Dar oare așa se cuvine? Oare dreptate iese? Dar oare femeia țeranului, femeia proletariului iese îndumnezeită? Oare această zdrobitoare majoritate nu sînt exploatate de o potrivă cu bărbații? Nu sufăr iele adesea pe lângă tirania capitalului și tirania bărbatului? D-lui zice că femeia poate prăda pe bărbat. Dar iel nu poate face acela-și lucru? Nu sînt atîtea exemple cînd femeia prin munca iei agonisește și face cele trebuitoare gospodăriei și bărbatul vinde pentru a bea?

De pe articolul d-lui Bax s'ar crede că bărbații sînt fără greșeli, ba chiar că au ajuns la perfecțiunea morală! Nenorocire că d-lui face acela-și lucru ca toate clasele stăpînitoare. Și scriitorii acestora scuzaază toate măsurile asupritoare ocărind pe supuși că sînt proști, necapabili de a se conduce singuri etc Ie o întregă rețetă bine cunoscută.

Oare legea nu-i aspră și grozavă pentru adulterul femeii, pe cînd pentru bărbat iese lesne iertătoare? Presupunerea că o femeie în vrîstă de 36 de ani va face pe judecători s'o creadă mai tînără de 16 iese așa de caraghioasă în cît nu-i nevoie s'o combată. Ie drept că legea iesa apărarea fetelor mai mici de 16 ani în potriva selbătăciei bărbaților; dar acest lucru după scandalurile date pe față de presa engleză numai ca privilegiu n'ar trebui să fie privite.

Cît ȳe vorba de prostituția patentată și recunoscută de lege, bine înțeles că-ȳ cea mai mare rușine a veacului al XIX-lea și nemie mai puțin. Căutarea cu speculul ȳe mai degrabă un reu; căci cu acesta se contagiază și altele sănătoase. Bărbații cu multa lor înțelepciune și cu marele lor simț de înaltă morală n'au găsit nemie mai bun de făcut de cît de-a patrona prostituția. Una li-ȳ morala oficială și alta cea practică, să le zicem burtă verde și să trecem.

* * *

Deși trebuie să facem această declarație la început, dar pentru cine va citi întreg articolul ȳe și acuma la timp: Nu sîntem pentru acel soi de emancipare care vrea a face din femeie un idol, o privilegiată, noi sîntem contra oricărui obicei de alintare și curte fie ȳea chiar sub forma de emancipare.

Noi voim emanciparea economică și politică, voim ca femeia să nu mai atîrne de bărbat, voim ca educația să fie de o potrivă, voim aceleași drepturi și datoriile echivalente. Cu mare părere de reu trebuie să spunem unui socialist că nu ne-am așteptat de la un confrate de idei să atribuie lui Bebel că are în vedere o emancipare așa de îngustă; acea emancipare de care vorbește D. Bax ȳe emanciparea cucoanelor nu a femeilor; noi de aceea ne lepădăm.

Că a-zî femeile burgheziei sînt niște trîntori privilegiați, adesea mai privilegiați și mai cu ifos de cît bărbații, ȳe prea adevărat; ba chiar mai mult, sînt cele mai înfocate susțitoare a stărei actuale de a-zî ȳe foarte înrădăcinată în ȳele ura de clasă. Sînt prea deprinse a nu face nemie, a nu gîndi de cît la lux și intrigă pentru ca să vroească vre-o schimbare. Dar ce ne pasă nouă socialistilor de această jumătate de clasă a burghezimei? Se va regenera lărgindu-și cercul simțirilor altruiste ori va degenera mergînd pre drumul ce-a apucat? Oare copacii s'ascundă pădurea? Dar burgheții singuri recunosc că femeia din popor nu-ȳ inferioară bărbatului și cred că D. Bax nu va zice că poporul ȳe inferior intelectualmente clasei domnitoare ori că

nu-î apt pentru cultură, de vreme ce din îel se recrutează elita socială care, după cum arată Jacoby, alt-feliu s'ar stinge.

Se îeartă multe lucruri în lumea aceasta, dar următoarele rînduri ale d-lui Bax sînt greu de îertat: „Dacă admitem că gradul inteligenței femeestî în mijlociu îe mai jos de cît al bărbaților, trebuie să admitem că poate bine a făcut societatea, oprind această clasă de oameni, sau mai bine acest sex, de la cutare și cutare îndeletnicire pentru care se cere mare răspundere de pildă de la profesiunea medicală și de la conducerea treburilor publice.“ Asemenea raționare merge de minune în gura unui burghez. Nu ne-a lovit de loc cînd dl Maioreseu a zis într'un moment de expansiune: „Cum să încredințăm soarta popoarelor în mîna unor ființi al căror erier îe cu atîta și atîta la sută mai ușor?“. În gura unui socialist îNSE îe un adevărat bălaur. Dar ce zice altă ce-va burghejii despre popor! Și îei numai pe dînșii se cred destoinici, îear canaliea îe proastă, nemernică, fără dînșii societatea civilizată ar pîeri și oamenii s'ar întoarce la antropofagie și selbătăcie. Și într'un caz și în altul raționarea îe nedemnă și pornită di'ntr'un egoism prea mare.

Un fapt foarte puternic de care nu vor să ție samă protivnicii noștri în frunte cu dl Bax, îeste moștenirea, și totu-și îea joacă cel mai mare rol în viață, îa virtutea îei există viața pe pămînt, îea îe pentru vietate cam acela-și lucru ce-î pentru individ memoria. Dar însușirile se moștenesc de la amîndoi părinții, și mai dese ori se'nerucișază; în viață îea ține echilibrul egalității între bărbat și femeie. Specialiștii ca Lucas, Ribot etc. dese ori arată deslușit cu sute de exemple, cum bărbații moștenesc caracterele intelectuale ale mamei și cele sexuale ale taților și fetele vice-versa; de ex. Gôthe moșteneă caracterul și deșteptăciunea maică-sa; fiul său îNSE nu moșteni geniul poietului, ci îeră o mediocritate, o minte comună ca a maică-sa, de aceea îi și ziceau „Der Sohn der Magd“. A nu ținea samă de moștenire îeste a da cea mai mare dovadă de rea credință. Doar femeile și bărbații nu sînt două specii deosebite, nici nu se nasc prin un feliu de partenogeneză!

Cu toate pîedecile puse, mersul societăţei, evoluţia omenirii îe nefînduplecată şi lungu-î drum îl putem trăgăna, şicană, dar nicî o dată opri; toate zăgazurile ce se pun pot întîrziea momentul dar mai apoi torentul rupîndu-le se va revărsa şi mai cu furie. Dar să analizăm trecutul şi prezentul, căci ştiut îe că din studiul acestor doî factorî mintea noastră prin generalizare şi abstracţie poate scoate prevederi pentru viitoriî. Engels arată cum în vremî îndepărtate a fost matriarcatul, adecă domniea femeei, şi cum, modul de producere schimbîndu-se, femeea a fost robită. Engels şi în urmă Lafargue au aretat ce rol însemnat a avut femeea în societate, cînd îera stăpăna pe mijloacele de producţiune, şi cum numai mai tîrziu cu păstoria, averile grămădîndu-se în mîna bărbatului şi prin urmare mijloacele de traiî schimbîndu-se, a început patriarcatul sau domniea bărbatului în gîntă şi familie. Această schimbare prefăcî pe nesimţite starea femeei în robie. Dar capitalul a nemicit şi nemiceşte neatîrnarea familiei, femeea şi copiiî sînt aruncaţi în fabrică, autoritatea bărbatului îe nemicită. A-zî din pricina organizărei producţiei capitalele se grămădese în mîna cîtorva oămeni, majoritatea caliceşte; din pricina acestei calicii numărul căsătoriilor îe din ce în ce mai mic, şi o mulţime de femei remîn fără mijloace de traiî sînt împinse în fabricî şi la funcţiî, aşă că întră şi îele în şirul proletarilor. Pe lîngă acestea astă-zî capitalismul a reuşit a face ca munca bărbatului să nu poată hrăni familia şi decî şi femeile măritate şi copiiî merg în fabricî.

În asemenea condiţiî chiar măritîndu-se nu mai au de suferit robiea economică a bărbatului. Stăpînirea acestuia se şterge încet încet şi asupra amîndurora să întind cîngile lacome ale capitalului. Împotriva acestuia vor fi siliţi să se lupte; împreună, vor lucra pentru a se mîntui, pentru a nu fi sfăşieaţi de acest Baal-Moloh modern al căruî stomah preface în aur atîta amar de sînge şi carne de om.

DESFINȚAREA BIUROULUI GEOLOGIC

O dovadă foarte mare despre ideea ce au învățații străini în privința meritelor geologilor din fostul biuro: comisiunea națională ungurească, văzînd isprăvile ce le săvîrșesc al de dl Gr. Ștefănescu și cetînd pipernicitele și șagalnicele raporturi asupra constituției geologice a județelor, a priceput și îea că de se va lăsa treaba pe mîna biuroului nostru, apoi puțină izbîndă va fi. De aceea numita comisiune a trimis pe geologul Fr. Herbich, în anii 1882 și 1883, de-a cercetat toți munții Munteniei și a trimis la Buda-Pesta raport. Iată ce zice însu-și Fr. Herbich: „Scopul lucrării de față nu iese de-a da relațiuni întinse asupra rezultatului cercetărilor mele geologice; voi menționa numai că ast rezultat, pus sub forma unei priviri generale hartografice, l'am înaintat președintelui comisiunei, d-lui profesor Joseph de Szabó în Buda-Pesta, spre a-î servi la lucrarea cu care iese însărcinat“. Judece acum, chiar cei mai statornici admiratori ai d-lui Gr. Ștefănescu și ai reposatului biuro geologic, dacă faptul trimeterei lui Fr. Herbich nu dovedește lămurit că învățații Europeni nu sînt de loc mulțămîți cu datele d-lui Gr. Ștefănescu. Vrea să zică harta geologică a României nu se va face după datele d-lui Gr. Ștefănescu. Vrea să zică harta geologică a României se va face după datele lui Fr. Herbich comunicate la Berlin prin președintele comisiunei naționale ungurești. Și faptul nu iese izolat; s'au mai făcut

*) Vezi No. 1 „Contemporanul“ an. VII.

cercetări asupra României de alți geologi străini. Ast-feliu *K. Peters* a studiat Dobrogea, *Tietze* o parte din județul Prahova, *Primics* județul Argeș și alte județe vecine. Să mai vie vre-o unul într'o vară să controleze lucrările d-lor Porumbariu, Pilidi, Math. M. Drăghiceanu și poftim Muntenia studiată fără de biurul geologic!

Pentru noi nu mai încape îndoeală că dl. Gr. Ștefănescu trebuie să fi avînd cunoștința de raportul trimes la Buda-Pesta în privința datelor hartografice culese de Herbich; de ce dar nu l'a publicat încaltea și pe acela în Anuariu? Mai vedeam și pe alt an un volum așa de gros cum ie cel de pe 1885, publicat în 1888. Acesta s'a îngroșat prin lucrarea lui Fr. Herbich care alcătuește mai mult de jumătate din acel volum; pe cînd în alți ani s'au publicat niște broșurele în cari vedem tot ce vreai afară de ceea ce trebuie. Ast-feliu putem ceti o listă lungă cît lumea de toate cărțile și revistele ce s'au trimes biurului geologic! Iși închipeau naivii Europeni că se vor pune mandarinii noștri pe studiu! Mai vedem în așa zisele anuare o mulțime de analize făcute de dl Saligny de la laboratoriu monetariei statului, de dl Poni de la facultatea de știință din Iași & ; am mai văzut și un studiu asupra secărei *Lacului sărat* din județul Brăila. Și ce ie mai cîndat ie că toate celea is scrise pe larg, bine înțeles afară de dările de samă asupra geologiei județelor. Să nu se înșele cetitoriul crezînd alt-feliu despre județul Mehedinți, căci acolo a ieșit mai lung memoriul d-lui Sabba Ștefănescu pentru că avuse înaintea ochilor studiul geologic făcut de dl. Math Drăghiceanu.

Deci sistemul remîne acela-și: împlu Anuariul cu ceea ce pot căpăta de ici și de dîrăcolo; iar cînd ajunge vorba să spuie ce-au făcut d'lor dîntregui, atunci spun așa de pe scurt ca și cum coalele de tipariu ar costa un cap de țară.

N'am avut oare dreptate cînd ziceam că tocmind niște specialiști aceștia ar face harta geologică și cercetările cuvenite în foarte scurt timp? Și oare și cu biurul nostru cu totul cui se datorește cunoștința geologică a Munteniei?

Cum că am avut dreptate se va mai vedea și din lucrarea

lui Fr. Herbich. Acest învățat venind numai puține zile și cercetînd basenul Dîmbovicfoarei și al Ialomiței în județul Mușcel a dovedit că sînt acolo pături din terenul triasic și a nume „pe coastele sudvestice ale „Pietrei Craiului mare“, în basenul superior al izvoarelor Dîmboviței.

Această pătură triasică ie așezată peste schisturile cristaline și ie un calcar roș închis care samănă perfect cu calcarul Hallstătian al muntelui Persany lîngă Vargyas și cu al lui Nagy-Hagy-mas în Secuime, și care, ca și acesta, conține fragmente de trunchiuri de erinoide. În cartea citată a lui Franz Hauer pag. 357 vedem că paturile aceștea, tipic Hallstatiene ca și în Alpi, sînt triasice. Peste paturile triasice urmează la „Pietra Craiului mare“ pături liasice asemenea celor de la Neustadt, Wolkendorf și Holbach. De asemenea a mai aflat *Liasul* pe coastele sud-estice ale muntelui Strunga, în calcarurile ardesiene de acolò a aflat un spirifer, probabil, zici autorul, *Spirifer rostratus canaliculatus* Quenst. Fosilele înșirate înse dovedesc că pătura mijlocie a terenului jurasic, adecă pătura numită Jurasic brun în Germania și Dogger în Englitera, ie mult mai respîndită de cît Liasul sau pătura inferioară. La *Piara lui Crai* a mai aflat și formațiunea *thitonică*. Asta ie mijlocie între cea *jurasică* și cea *cretacee*.

Fr. Herbich a cules 57 de feluri de fosile din paturile cretacee și vre-o 33 de fosile jurasice. Studiul paleontologic ie însoțit de figurî și se citează și cărțile după cari a făcut determinarea. Să ne arete ce poate pune biuroul nostru geologic alătura cu lucrările lui Fr. Herbich.

Am mai spus că trebuie să fie biuroul sub conducerea d-lui Cobîlcescu, cel mai competent din geologii romîni; faptele s'au înșarcinat să-mî dea dreptate și în aceasta privință. În adevăr dl. Cobîlcescu a îndreptat cîte-vă din determinările greșite ale lui Herbich, care, cum singur spune, n'avea la Cluj toate cele trebuitoare pentru a determina speciile. În „Arhiva societății științifice și literare din Iași“ No. 1 (Iul—Aug. 1889) pag. 5 etc. a publi-

cat dl. Cobîlcescu un articol. *) Ieată greșelele ce-a aflat în determinările lui Herbich.

Amonitul descris la pag. 18 și figurat pe tabl. II fig. 1, 2 sub numele de *Haploceras Parandieri* ar fi mai degrabă *Desmoceras Cassida* Rasp. un gen de amoniți foarte vecin.

La pag. 21, tabl. III fig. 1 și tabl. IV fig. 1, 2, 3 s'a dat numele de *Desmoceras Cassida* unui amonit care ar fi o specie din acela-și gen *Desmoceras difficile* d'Orb.

Phylloceras Calypso descris pag. 12 și fig. tab. VI fig. 6 ar fi un *Haploceras*.

Speciea crezută nouă și închinată d-lui Ștefănescu nu ie nouă, ci ie *Phylloceras semistriatum* d'Orb; deci n'are noroc dl. Ștefănescu să-î trăească *Phylloceras Gregorianum*!

Speciea descrisă la pag. 13 sub numele de *Phylloceras semistriatum* pare a fi o specie nouă și nu aceasta.

Acanthoceras augulicostatum tabl. XII fig. 2 pare a fi un fragment de *Phylloceras infundibulum*.

Speciea descrisă pag. 20 și figurată tabl. V fig. 3 și 4 nu iese *Haploceras Muierense*, adică nu-î specie nouă, ci *Desmoceras Cassioides* Uhlig.

Speciea considerată ca nouă și numită *Lytoceras Ștefănescuanum*, descrisă la pag. 24 și fig. tabl. X fig 1, nu iese *Lytoceras*, ci *Desmoceras*. Încă o dată dl. Gr. Ștefănescu n'are noroc.

Acanthoceras Romanum de pe tabl IX fig. 1, 2 descris pag. 39 și dat ca specie nouă ie în adevăr *Hoplites Hystrix* Neumayr.

Speciea descrisă sub numele de *Perisphinctes petrae regis* descris pag, 28 și fig. tabl. XIII 1, 2, 3 ie, după dl. Cobîlcescu, un *Olcostephanum*.

Crioceras Villersianum d'Orb descris pag. 39 și figurat pe tabl. XV fig. 8 și 9 iese *Olcodiscus Villersianum*.

Speciea numită *Phylloceras nodato-costatum* tabl. XV fig. 1

*) *Observațiuni asupra depozitelor neocomiene* din basinel Dîmbovițoarei și a faunei de amoniți din aceste depozite, aflați și descriși de dl. F. Herbich.

Îe *Scaphites Meriani*. De asemenea *Lythoceras honoratianum* tabl. XI fig. 5 Îe mai de grabă *Lythoceras striatosulcatum*

Îe! Îeată cã dl Cobîlcescu a putut controla lucrarea lui F. Herbich; dar de ce n'a putut face asemenea lucru dl. Gr. Stefãnescu directorul fostului biuru geologic?

Mãi mult, dl. Gr. Cobîlcescu În studiul D-sale aratã cum dupã fosilele culese de Herbich, se dovedesc În basenul Dîmbovicioarei urmãtoarele pãturi ale **Neocomianului**: pãtura *Valangianului*, *Hauterivianului* (Rossfeldice), o pãturã mijlocie Între Hautirivian și Baramian, apoi *Baramianul*, *Voconcianul*, *Gargasianul*; din **Gault Aptianul** lipsește, Îear din *Albiean* se aflã pãtura *Vraconianului*.

Dl. Cobîlcescu trage Încã multe alte Înceerî din aceste fosile, dar nu Îe acuma locul sã le ating, mã Întore la biuru geologic și la isprãvile cu cari și-a Încoronat strãdãnuÎțele,

Îeatã asupra cãror chestii voiÎ mãi da lãmurirî Înnainte de a pune capãt acestui articol: voiÎ vorbi mãi ales de chestiea vechimeî sãreî În Romãnia și de chestiea grezului carpatic.

În priviÎta sãreî Îeatã ce ne spune biuru geologic *) În 1886 În scrierea citatã pag. 75.

„Sarea *Gemã*. Se cunosc de mult Însemnatele depozite de sare de la *Ocnele Mari* din *Vîlcea* și cele de la *Doftana Telega* și de la *Slãnic* din *Prahova*; studiile fãcute În acest an ne-au arãtat evidența a douã fapte Însemnate din punctul de vedere științific și practic.

„1). Aceste baseurî se Întind pãnã la mari depãrtãri; cel din *Prahova* se prelungește la apus În județul *Dîmboviței*, unde se aratã prin numeroase *isvoare sãrate*, ca la *Bunea*, la *Denița* și la *Lãculețe*; la rãsrit, desi n'am Împins cercetãrile Încã pãnã În județele *Buzeu* și *Rîmnicul Sãrat*, totu-și am constatat, În alte Împrejurãri, cã sînt mulțime de vulcani glodoși sau *Saltze*, la *Policiori* și *Beciu*, și mãi ales am constatat chiar cã sarea se aratã la fața pãmîntului la *Sãrata* (jud. *Buzeu*, În valea *Slãnicului*),

*) Annuaire du bureau géologique, année 1882--1883. ed. fr. 1 2, tipãrit la 1886.

care lucru dovedește neîndoiește existența sărei în acel județ; pentru *Rîmnicul Sărat*, chiar numele lui precum și lacurile sărate ce are, sînt, credem noi, dovezi destul de sigure că basenul sărei se întinde pînă acolo.

„Basenul de la *Ocnele Mari* (jud. *Vilcea*) se întinde departe spre apus, pînă în basenul *Cernei*, căci mulțime de izvoare de apă sărată dau pe față existența sărei. În adevăr în valea *Otășăului*, între *Șerbănești* și *Păușești*, albiea fluviului Ieste, vara, cînd apele s scăzute, cu desăvîrșire albită de sare, remasă din evaporarea apei sărate, care iese pretutindenea din pămînt în această albie; mai la sud, în valea *Bistriței*, existența basenului se dă de gol prin izvoare sărate, chiar la hotarul satului *Folestii de jos*; de asemenea în valea *Luncavățului* la hotarul nordic al satului *Otășani*, sînt trei izvoare destul de bogate și vecinătățile sînt albe de sare; izvoarele sînt sub paza primăriei locale; mai mult, s'ar putea că izvoarele sulfo-saline de la *Slătioara*, în valea *Cernei* (jud. *Vilcea*), și cele de la *Secel*, în valea *Crasnei* (jud. *Gorj*) să nu fie și iele de cît manifestări de existența sub-pămînteană a sărei în apropiere.

„2). După toate probabilitățile, aceste două basenuri de sare, cel din *Prahova* și cel de la *Ocnele Mari*, formau, în vrîsta miocenă, două lacuri mari sărate și despărțite unul de altul; nu-î nici un semn în adevăr că s'ar fi aflînd sare în județul *Argeș* și *Muscel*. Aceste două lacuri iera decî despărțite prin întinderea de pămînt ce se află între *Olt* și *Dîmbovița*. Cercetările viitoare ne vor arătă dacă basinul salifer al *Prahovei* se unea la resărit cu cel de la *Ocna* din județul *Bucău* prin județele *Buzeu*, *Rîmnicul-Sărat* și *Putna*, sau dacă iera despărțit de aceasta prin întinderea dintre *Milcov* și *Bistrița*. Am avea atunci poate al treilea lac sărat, poate mai vechiu încă, dacă faptele întăresc observațiile lui *Coquand*..“ *)

*) Aice citează următoarea scriere a lui *Coquand*: *Sur les gîtes de pé-trole de la Valaquie et de la Moldavie, et sur l'âge des terrains qui les contiennent*. Bulletin de la société géologique de France. t. XXIV p. 513.

În acela-și an 1886 **) vedem următoarele la pag. 23 a scrierei citate aice.

„În raportul nostru asupra studiilor făcute în anul trecut (1883) ziceam că studiile viitoare ne vor dovedi dacă basenul salifer al Prahovei se unește cu al Bacăului, ori dacă îe despărțit prin întinderea dintre *Milcov* și *Trotuș* ***) cercetările făcute în acest an ne-au dovedit cu prisos că bazeurile pomenite stau în legătură; au arătat în adevăr că există aproape fără întrerupere o zonă de *sare gemă*, care se întinde din județul Prahova până la Bacău prin *Buzeu*, *Râmnicul Sărat* și *Putna*. Aceste studii ne-au făcut să cunoaștem mai bine nemăsurata bogăție în sare a României, bogăție care nu-i ascunsă în adâncimile pământului, de unde, pentru a o scoate, să fie nevoie de săpat mine; sarea se arată la fața pământului, îe desgolită prin săpatul văilor. Sarea ar putea fi scoasă fără mine, acum numai în *Vrancea* au drept locuitorii, din cele mai vechi timpuri, a se folosi de sare pentru ței și pentru vitele lor, pe alurea statul care are monopolul vânzării pune strajă. În această zonă, se vede sarea în valea *Buzeului*, la locul numit *Sarea lui Buzeu*, la *Sărata* și la *Mălăiași*, în valea *Slănicului*.

„În județul *Râmnicului Sărat*, sarea gemă formează adevărați muți; ca la *Dealul Sărei*, în valea *Râmnicului*, la *Sări* în *Sărățelului* și la *Sări* la *Munții Sărei*.

„În județul *Putna*, se arată la fața la *Andreiaș*, în valea *Milcovului*, la *Righioara*, în valea *Righiorului*; în valea lui *Pitic*; în valea *Nerujei*; în *Vâlceaua Sărei*, în valea *Putnei* unde se scoate. Trebuie să observ că, în acest județ, pe lângă zona salifera de mai sus, mai iese una mai veche, din vrista *eocenă*, ea fiind cuprinsă, cum am spus mai sus, între grezii și calcaruri cu tucoide, fapt care dă dreptate observațiunilor lui *Coquand*.

„Sarea din această zonă din urmă se vede la fața, pământului la *Poenile Sărei*, în valea *Zăbalei*; în satul *Coza*, în valea *Putnei*, și în valea *Lepșei*, la N. de schitul *Lepșa*“.

**) Annuaire du bureau géologique II-me année 1884. Nr. 1. 1886.

***). Dincolo zisese, se vede, din greșală, *Bistrița* în loc de *Trotuș*.

Locul de care pomenește acoloa ȳe pag. 20 etc. unde, cu pri-lejul păturilor pe cari D-sa le crede eocene, spune cã se aflã sare în terenul eocen și dã la pag. 21 chiar și o secțiune luatã la *Poenile Sãrei* pe malul stîng al Zãbalei. De pe priceperea ce-a aretat la Bahna, ȳearã-șĩ cu interpretarea cît și cu luarea sec-țiuneĩ, cetitorĩ noștri știu cîtã ȳncedere punem noi în secțiu-nile d-luĩ Gr. Ștefãnescu sau ale d-luĩ G. Botea.

Ce dovadã aduce de alt-feliũ D-sa cã pãturile în cari se aflã sare sînt eocene? Ieată-le, ȳnse ca sã nu le stricãm te mĩerĩ cum meritele, le punem, dupã obiceiul nostru ȳnaintea D-voastre așã cum le-a spus ȳnsu-șĩ autoriul:

„In nivelul superior, cum am zis mai sus, se aflã intercalat al doilea *orizon de sare*, mai vechiũ de cît cel pe care l'am con-statat la *Reghiu*, la *Spulbãr* șt la *Valea Sãrei*; acesta din urmã ȳe de bunã samã eocenice, de vreme ce ȳe cuprins ȳntre pãturile de greziu și de marne calcare cu *fucoide* șl cu *hieroglyphæ*. Atĩt de asupra cît și (de desuþtul acestor argile salifere,) am constatat e-xistența multor fucoide; ȳntre cari speciile: *Chondrites intricatus*. *Brogn. Ch. Targioni*, *Brogn.* și *Ch. furcatus*, *Brogn*“.

In relațiunea sumarã a anuluĩ 1885, publicatã în anul 1888, *) pag. 37 și 38 din scrierea citatã aice ne spuue de asemenea cã se aflã sare în terenul eocen, pe care il caracterizã tot prin *Chondrite*, în cari are pe cît se vede foarte multã ȳncedere. Aice, adecã în Bacãu și Neamț admite Domniea-sa douã orizonurĩ de sare ca și în județul Putna.

Sã cercetãm acuma dacã stau lucrurile așã cum le vrea Dl. Gr. Ștefãnescu. Dar mai ȳntãĩũ sã lãmurim chestiea cu veștișĩ *Chondrișĩ* și *Hieroglyphĩ*.

Mai ȳntãĩũ sã vedem ce spune despre dînsĩ Franz Hauer în Geologia luĩ citatã mai în urmã de cîte-vã orĩ.

„In privința remãșișilor organice grezul carpatic ȳeste de o-biceiũ foarte serac. Foarte respîndite sînt, și a nume la schistu-

*) Anuarul biurouluĩ geologic. An. III 1885 No. 1. București 1888.

rile mărnose, mai rar în greziu chiar — întipărituri de *Alge de marea* sau *Fucoide*, între cari cele mai dese sînt *Chondrites furcatus* Brogn. și *Chondrite intricatus* Sternb. Iele nu ne dau chip de-a despărți grezul carpatic vechi de grezul mai nou, ci par a se afla în toate păturile de la cele mai vechi până la cele mai nouă sub forme pe cari Botanicii nu le pot deosebi. Se mai află în greziul carpatic cărbuni și lemn carbonizat, adesea chiar cu structura organică bine păstrată. Intru cît-vă tot urme de ființi viețuitoare trebuie să fie și numeroasele ridicături și întipărituri aflătoare pe fețele păturelor de greziu, cari une-orî se întîlnesc sub forme hotărîte și ușoare de cunoscut. *Hohenegger* le-a numit *hieroglyphe*, căci până acuma nu s'a reușit a li se da o explicare îndestulătoare.

Cum vede prea multă încredere are dl. Ștefănescu în chondrite, căci acestea pot foarte bine să fie tot așa de bine în pătură cretacee, cît și în pătură eocene. Dar îeu zic mai mult de bună samă că dl. Ștefănescu și cu ai D-sale au luat drept fucoide, adecă drept *Chondriți* niște *dendrite*, adecă niște formațiuni curat minerale și deci greziul cu sare din orizonul zis mai vechi trebuie să fie tot din vrîsta micocenă ca și toată sarea din România. Dl. Cobîlcescu a cercetat cu multă luare aminte și n'a aflat *Chondrite* nici în greziul de Măgura și nici în greziul salifer

De alt-feliu, tot de aceasta vrîstă ie și sarea din Transilvania, cît și cea din Galiția. Pe urmă cercetările d-lui Cobîlcescu, după cum vom vedea, dovedesc lămurit același lucru în privința sărei din Moldova și părea lui Coquand a dovedit-o tot dl. Cobîlcescu de greșită în scrierea ce-a publicat-o la Viena în cunoscutele *Verhandlungen der k. k. geologischen Reichsanstalt* pe anul 1882.

Să vedem vrîsta păturilor de sare din Transilvania și de la Nordul Carpaților.

Franz Hauer în cartea sa citată de mai multe orî arată la pag. 605 și următoarele arată că sarea se află numai în pătura mediterană; Reuss a scos fosile mediteraniene din sarea de la Tur-

da și de la Maros-Ujvar. Și în Transilvania, ca și la noi, păturile de sare se arată une locuri la suprafață, Year în altele se dovedesc prin izvoare sărate. În ocne stă sarea tot așa cum o vedem și la noi în România. De-asemena la Nordul Carpaților, de pildă la Wieliczka, sînt păturile de sare tot în terenul mediteranean; Reuss a aflat chiar în sarea de-acolò și în luturile ce o însoțesc la 274 de fosile animale: foraminifere, bryozoare, lamellibranchiate, gasteropode și crustacee, cele mai multe identice cu cele din pătura mediteraneană din împrejurimile Vienei.

Cercetările d-lui Cobîlcescu în județele: *Buzeu, Putna, Bacău, Neamț* au dovedit de asemenea că iese numai un singur orizont de sare și a nume mediteranean.

Ast-feliu în anul 1883 în *Verhandlungen der k. k. geologischen Reichsanstalt* No. 10 a publicat dl. Cobîlcescu un studiu despre cîte-va formațiuni terțiare în Moldova, studiu tradus în *Contemporanul* al III-lea Nr. 15 și 16, anul 1884. Acolò arată autorul cum s'a înșelat Coquand crezînd că sarea de la Ocna ar fi eocenă. În „Contemporanul“ anul III Nr. 16 pag. 610 ie-te și secțiunea adevărată care trebuie de admis în locul celei date de Coquand. Geologul francez a crezut că greziul care formează dealul Măgura la apusul orașului Tîrgul Ocna și solul pe care iese zidit orașul, ie de aceea-și vrîstă cu greziul de la Dealul-Săreii. În adevăr înse deosebirea între cele două grezuri ie foarte mare. Această deosebire o arată dl. Cobîlcescu în Memoriul D-sale. (*) În „Contemporanul“ anul IV-lea pag. 400, am aretat după autoriu aceste deosebiri. Ieată-le: Greziul de la Măgura iese alb, cu grăuncioare de o potrivă de marî, aproape fără ciment, nu cuprinde gips și nici prund, nu fierbe cu acidele; cel din Dealul-Săreii iese gălbii necurat, cu grăuncioare marî, cuprinde prund mărunțel și bucăți de gips, iese schistoid și fierbe cu acidele. A-

(*) *Studii geologice și paleontologice asupra unor tărîmuri terțiare din unele părți ale României.* Publicat la București în anul 1883. Acest memoriu l'am prescurtat în „Contemporanul“ an. IV-lea (1885) în N-rele 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, și 12.

poî acest grez care acopere lutul cu sare samănă cu cel care acopere sarea în județul Buzeulăi și în împrejurimile Bacăului. Sub greziul de la Dealul Sărei se află, cum am spus, luturile cu sare atât în județul Buzeu, cât și aiurea în Moldova; pe când sub grezul de la Măgura se află o alternanță de greziu și de pături menilitice, cunoscute acuma în urma lucrărilor lui Uhlig, C. M. Paul și ale d-lui Cobălcescu sub nume de depozitele de Bonarowka, în aceste depozite se află mulți solzi de pește și chiar schelete întregi. Sub depozitele de Bonarowka se află păturile menilitice de-o vrîstă cu straturile cu solzi de pește de la Ilonda în Transilvania, numite de Schimper și păturile cu *Amphisyle* după peștii *Amphisyle Heinrichi* pe cari cuprinde pe lângă *Meletta crenata*, *Lepidopides leptospondylus* etc. Se mai numește pătura aceasta și formațiunea menilicică, de oare ce cuprinde un feliu de opal căruia îi zic *menilit*.

Aceste trei formațiuni: Greziul de la Măgura, depozitele de Bonarowka și formațiunea menilicică alcătuiesc la noi în Moldova terenul *oligocen*. În care nu se află sare. (*)

Deci formațiunea saliferă trece sub greziul de la Dealul Sărei și nu sub greziul de Măgura, cum admitea Coquand, ci pe greziul de Măgura se razimă în stratificație discordantă, cum se vede în figura citată.

Cu prilejul acesta vedem deci dîndu-se pe față lipsa de știință la dl. Gr. Ștefănescu. Incepînd de la întemeierea biuroului geologic, sau mai bine de la cercetările de la Bahna etc, D-sa urmează a nu avea cunoștință despre geologia Transilvaniei, Banatului, Bucovinei și în general a regiunii Carpaților; D-sa trage de păr terenurile din Franția și caută să le paralelizeze cu cele de la noi, fără a se folosi de colosala muncă și știință a geologilor cari au reușit a dezlega enigmele ce le înfătoșă constituția geologică a Alpilor și a Carpaților. Din această pricină îl

(*) Vezi *Excursiunea geologică a elevilor de la scoala normală superioară din Iași* sub conducerea d-lui Cobălcescu în vara anului 1888. „Contemporanul“ anul VI Nr. 10.

vedem pe dl Ștefănescu că nici nu întrebuițază numirile clasice ale geologilor austriaci și ast-feliu ceea ce scrie D-sa ajunge adesea o enigmă mai mare de cât cea pomenită mai sus. Mai mult de cât atita, chiar cînd află despre rezultatele la cari a ajuns Paul pentru greziul carpatic din Bucovina sau alții pentru alte locuri, D-sa nu vrea să admită, vrea, vezi Doamne, să aibă păreri personale, specialistul! Cum că n'a putut să înțeleagă stratificarea unor pături din județul Putna și ast-feliu le-a făcut din mediteranene (cu sare) în eocene, nu se va miera nime cînd își va aminti de rușinea ce-a pățit la Bahna învățatul nostru și pe de altă parte cînd va vedeă în geologia lui Hauer, Credner etc. ce colosale încrețituri, strîmbături și chiar răsturnări de pături se află în greziul carpatic. Cu acest grezau pățit'o și alții mai zdraveni de cât fostul președinte al biuroului geologic.

Pentru a ilustra și mai bine priceperea d-lui Ștefănescu, să trecem la vrîsta geologică a greziului carpatic și cum acest greziu iese întins de la hotarele Bucovinei de-a lungul Carpaților pînă prin toată Muntenia, vă veți putea face idee de balamucul și harababura ce-a întrodus dl. Ștefănescu în constituția geologică a României.

Greziul Vienez sau Greziul carpatic s'a depus începînd din perioada cretacee inferioară și pînă în perioada oligocenă. „Acest greziu iese alcătuit din bănci de piatră nășipoasă cu grăuncioarele mai ades mărunte, mai rar mărișoare sau chiar mari, în cît samănă a conglomerat; cementul fierbe cu acidele, de vreme ce cuprinde carbonat de calciu și de magneziu, mai cuprinde și oxid de fier. Cînd iese spart proaspăt iese de culoare albastră cenușie și după ce stă la aer se face galbăn sau galbăn cafeniu. Păturile de greziu alternează cu pături de margă schistoasă, în care cînd predominază calcarul, cînd argila; adesea după o pătură de greziu groasă de la 5—10 decimetre urmează o pătură de obicei mai subțire de marnă schistoasă și așa mai departe. Alte ori după pături foarte groase de greziu urmează alte pături de asemenea groase de marnă,—în alte locuri se află numai marne

sau numai greziuri fără amestec. Une locuri marnele călcăroase formează așa zisă marmură în formă de ruine.“

Despre *Chondrite* și *Hieroglyphe* am pomenit mai în urmă fiind cu chestia sării. Acuma vom areta numai cîudata rătăcire în care a căzut dl. Ștefănescu în privința lor. D-sa își închipuie că chondritele și hieroglyphele caracterizază eocenul și de aceea nu vrea să admită altă vrîstă pentru păturile ce cuprind pomenitele fosile și aceasta o face chiar în potriva d-lui Botea.

Să cităm cîte-va bucăți din „Anuariul biuroului geologic“ spre a dovedi că așa judecă d-l Gr. Ștefănescu și pe urmă vom areta cum ie adevărul.

În „Annuaire du bureau géologique H-ème année 1884 Nr. 1 1886, cetim la pag. 20:

„Ieste decî de netăgăduit că sarea aceasta, precum și păturile despre cari am spus că formează nivelul superior, fac parte din *Eocen*, și alcătuesc *eocenul superior*, căruia i se mai zice și *Flysch*; hieroglyphele și speciile de chondrite numite mai sus (Ie vorba de cele trei feluri de chondrite despre cari am vorbit și noi mai în urmă) nu lasă loc la nici o îndoeală.“

Decî găsești chondritele și hieroglyphele, ai a face ca eocenul superior și pace! Asta-i filosofia d-lui Gr. Ștefănescu!

Și mai departe vorbind tot despre județul Putna ne spune pag. 21:

„Toată partea sau nivelul inferior, în care greziul predomină și care pare a constitui mai în special *greziul carpatic*, nu poate decî, până la dovadă contrară, fi privită de oare-ce fosilele lipsese cu totul, alt-feliu de cît ca făcînd parte din *eocen*, cu atîta mai mult cu cît am constatat acelea-și hieroglyphe și fucoide pe plăci de greziu schistos și de calcaruri mărunoase, în mai multe locuri până chiar aproape de graniță. În adevăr am aflat fucoide la muntele *Sboina-Neagră* și între *Sboina-Neagră* și *Sboina-Verde*, urcîndu-mă pe acest munte din urmă de la locul numit *Curmătura Sboinei-Negre*; le-am aflat de asemenea între muntele *Clăbuc* și muntele *Aureu*, și apoi pe malul drept al *Lepșei*, scoberîndu-mă de pe muntele *Macradiu*.

„Afară de hieroglyphe și de fucoides, n'am aflat alte fosile, ci numai urme de *plante carbonizate* pe greziurile schistoase și micacee“.

Maî departe, la pag. 22, combate pe d-l Botea, care admitea în județul Buzeu ca și în Prahova terenul cretaceu reprezentat prin greziurile carpatice cu hieroglyphe.

La pag. 38 din Anuariul de pe anul 1885, tip. la 1888, vedem că pune niște schisturi și marne cu fucoides din județul Bacău în eocen. Tot ast-feliu face și în privința județului Neamț și Suceava. Am aretat cum nu vrea să admită rezultatele cercetărilor făcute de Paul asupra greziului carpatic din Bucovina; cît despre ale lui Herbich în Transilvania resăriteană nici nu pomeneste. Prin acest mijloc ne lasă în toată partea muntoasă a Moldovei teren cretaceu numai în județul Suceava într'o regiune foarte mărginită.

Care iese pricina? După mine următoarea: D-sa a cetit că *Flyschul*, care iese tot cu aceeași structură mineralogică, a fost dovedit de geologii cari au studiat Svițera ca eocen și de acolo: ține-te Pîrle'o! A mai avut și două motive mai serioase. În adevăr se pare că în județul Muscel terenul eocen iese reprezentat la partea sa de jos prin *conglomerate*, *grezii schistoase*, *schisturi argiloase*, *foioase* și *sulfuroase*, *grezii în bancuri*, *gipsuri* și *calcar numulitic*; Iear la partea superioară prin *grezii* și *marne* cu *hieroglyphe* și mai multe *foraminifere*. Deși nu ni se arată dacă fosilele eocenice se află în greziurile și schisturile citate înaintea de calcarurile numulitice, dar ori cum aveă greziu carpatic cu hieroglyphe peste calcarul numulitic. D-l Gr. Ștefănescu deci s'a crezut în drept a admite că greziul carpatic face parte din eocenul superior! Asta poate fi adevărat pentru Muscel, căci și aîurea, cum vom areta greziurile cu hieroglyphe se află și în oligocen. Dar de acolo nu urmă că trebuie să șteargă cu buretele cercetările altora. De asemenea D-sa a constatat, (lucrul iese cu puțință, după cele ce știm despre greziul carpatic) (pag. 46 și 48 Ann. p. 1885) că „în județul Muscel, în basenul Dîmboviței, la Cotinești

și *Cîrciuma de Piatră*, greziile mărnose, une ori vinete și mici, alte ori bigarate (tărcate), cari au *Belemnitella mucronata* și deci sînt cretacee, se afundă sub grezii cu *hieroglyphe*, *fucoide* și *foraminifere*. *Belemnitella mucronata* iese cretacee, din păturile cele mai nouă (Senonian și Danian), dar iese bine să știm ce foraminifere iese în acel greziu. De alt-feliu iese cu puțință să fie acolo greziu carpatic eocen sau oligocen. Dar încredințatu-s'a d-l Gr. Ștefănescu că păturile cu *Belemnitella mucronata* și altele mai inferioare, de alt-feliu tot din greziul carpatic, nu vor fi avînd și iese hieroglyphe și fucoide?

Asta-i problema!

Dar iese să vedem ce să știe despre acest grez carpatic și di'ntru'nțăiu să ne întorcem iese și la geologia lui Franz Hauer, pe care bine facea dl. Ștefănescu de-o cetea.

La pag. 465 cetim:

„Mult mai rari sînt resturile de animale ușoare de cunoscut și caracteristice. De cele ce caracterizează terenul cretaceu, se cunosc *Inoceramii* (un felu de *amellibranchiate*) în greziul Vienez de la Kahleberg lîngă Viena. iese în Apenin și Carpați, asupra acestora vom vorbi mai pe larg în curînd, se află mult mai numeroase fosile.

„Grezii din Viena, care a primit nume foarte feliurite în țerile pe unde se află, iese foarte tare respîndit în toată provinția geologică sudică a Europei. În Alpii nordici formează o zonă nefînteruptă, care începe din Svițera, unde i se zice *Flysch* (flis) și se întinde pe la Nordul Alpilor calcarii până la Dunărea lîngă Viena, apoi se întinde mai departe peste Dunărea și poartă numele de *greziu Carpatic*. Iel formează înălțimi destul de însemnate, o regiune de dealuri între munții de calcăr și între păturile terțiare ale văiei Dunărei. Materialul moale al păturilor acestor roce iese pretutindenea încrețit, foarte tare turburat și chiar răsturnat peste cap și smintit.

„În Alpii sudici acest greziu se numește *Macigno* și formează o zonă la sudul lor mai puțin naltă și mai tare întreruptă de

la lacul Maggiore până la lacul d'Iseo; de acolo spre resărit până la Nord de Udine în Alpii Venețieni, lipsește. În această parte întreaga formațiune cretacee este reprezentată prin calcaruri cu *Rudiste* și prin *Scaglia*, iar formațiunea eocenă prin pături numitice foarte bogate în fosile. Din Alpii din Friaul, prin regiunea Isonzului, Istria,—unde greziul acesta se numește Tassello,—prin regiunea coastelor Dalmației, se află însemnate pături de greziu de acesta. De asemenea în Apenini acest greziu este cea mai răspândită rocă și se cunosc greziurile sub nume de *Macigno*, iar marnele cu mulțime de fucoide sub numele de *Alberese*.

„Cît este vorba despre despărțirea acestui greziu atît de uniform, în formațiunii, apoi până acuma s'a reușit într'un chip mai mulțumitoriu în Carpații nordici, spre resărit până în Bucovina.

„În regiunea Alpilor, care ne interesează mai de aproape, s'a socotit tot greziul Vienez al Svițerei, al Alpilor apusenî, al Bavariei, al Voralbergului și al Tirolului la cea mai veche formațiune terțiară; aice nu avem nici un motiv pentru a admite pături cari să se fi format în epoca cretacee. În Alpii resăriteni *de la Salzburg până la Viena, relațiunea intimă și alternanța greziului carpatic cu calcarurile Neocomiene cu aptychi și aflarea câtor-vă Inocerami la Kahlenberg ne dă drept să admitem că greziul acesta reprezintă și pături cretacee; pe de altă parte este și mai sigur, cum vom vedea la formațiunea eocenă, că o parte și mai mare din el face parte din eocen. Față cu serăcicia așa de mare în fosile a greziului mai nu ne vine a crede că se vor putea deosebi cele două formațiuni; nici nu mai vorbesc de subîmpărțirile lor. În părțile sudostice se pare că greziul reprezintă ca și în Alpii apusenî numai pături eocene.“*

Pentru determinarea vrîstei unor pături de greziu carpatic au adus multă lumină studiile făcute asupra formațiunii aflătoare în Carpații apusenî și în special asupra celei ce se întinde mai în apropiere de Eperies în Ungaria.

După cercetările lui *Stur* și *Paul* pătura cea mai de jos este un greziu carpatic cu fucoide întocmai ca și cele din Alpi (deși

acolo Flyschul (e numai eocen). Și a nume alcătuită din alternanțe de greziu și de marne. Peste această pătură vine alta care cuprinde *aptychî* neocomieni; deci avem deplină dovadă că sînt pături cari datează de la începutul perioadei cretacee și cu toate acestea în ciuda științei d-lui Gr. Ștefănescu, au fucoides și chondriți. Pătura cu *aptychî* (e calcar care alternează cu greziu carpatic. Peste aceasta vine zona a treia cu *Caprotine*, foarte puțin respîndită. Cu aceasta se încheie Neocomianul sau crida inferioară. Mai sus urmează Gaultul sau crida mijlocie reprezentat între Ky-suca și Sillein prin calcaruri mărunte cari alternează cu schisturi cenușii deschise și cuprinde *Amm. cristatus* și *Amm. Hugardanus*. Apoi la punctul Krusnahorka în valea Dedinei la sud-vest de Turdossin; acolo se află schisturi închise la culoare și marne peste cari și sub cari stau greziuri, în parte în formă de conglomerate. În pătura de marne și schisturi, groasă numai de vre-o jumătate de metru se află amoniți caracteristici pentru Gault, precum *Amm. tardefurcatus*, *Amm. Velledae*, *Amm. mamillaris* etc. Mai departe peste acestea urmează greziu carpatic pe cari păturile intercalate îl dovedește că fac parte din cretaceul superior. Această formațiune în cele mai multe locuri (e alcătuită dintr'un complex de greziuri, schisturi și conglomerate, cari nu pot fi bine subîmpărțite, căci nu cuprind alte fosile de cît *Inocerami*. Dar și aici din fericire (e un loc între regiunea dintr' pasul Vlara, la nord de Trentschin, și împrejurimile Silleinului unde se pot deosebi trei zone în cretaceul superior. Iată-le: *Marnele* cu *sphaerosiderit*, marne schistoase calcaro-nășipoase, de culoare deschisă și cuprinzînd *sphaerosiderit* și cari alternează în unele locuri cu bănci de calcar fosilifer. În acestea se află *Rhynchonella plicatilis* Sow. și *Rh. latissima* Sow. cari caracteriză Cenomanianul (adecă pătura cea mai veche a cretaceului superior). Peste acestea (e locuri urmează greziuri mai fine și marne cu *Exogyra columba* și alte fosile cari caracteriză pătura cenomaniană și pătura mai nouă de cît (e ea, Turonianul. Se află așurea conglomerat de Upohla care cuprinde Rudiste turoniene. Pătura cea mai superioară a cretaceului, Se-

nonianul, ȳe reprezentat, prin marne cenușii deschise sau roșieteece și prin marne schistoase, cari alternează cu greziuri ce cuprind Inoceramii. De asemenea ȳe reprezentat Senonianul și prin o rocă năsiposă-călcăroasă pe care *Paul* a aflat'o la N-O de Predmir și care cuprinde *Ananchyles ovata**).

D-luĳ Gr. Ștefănescu să nu-ĳ pară cĳdat că luăm acesteilde pentru a ne lumină asupra vrĳsteĳ greziuluĳ carpatic. D-sa ar fi trebuit să știe, și singur, că greziul carpatic ȳe o formațiune de mare neadĳncă și conglomeratele ce-l însoțesc sĳnt formațiuni de pe lĳngă țermuri, ȳear marnele, și ĳncă și mai mult calcarurile, formațiuni de mare adĳncă. D-sa ar fi trebuit de asemenea să știe că alternanțele se explică prin schimbări de adĳncime și prin schimbarea diu loc a țermurilor și decĳ că n'avem alt chip de-a ne lumină asupra vrĳsteĳ greziuluĳ carpatic de cĳt cercetarea toc-mai a acelor regiuni unde greziul alternează cu marne sau calcaruri cari au fosile. Pe nădeĳdea chondritelor și problematicelor hieroglyphhe nu ne lăsam. De alt-feliu formațiunea descrisă ce ȳe alta de cĳt un greziu carpatic cu mai multișoare intercalări de pături fosilifere ?

Dar să ne căutăm de treabă, să ne luminăm de la Hauer ĳn privința vrĳsteĳ greziuluĳ carpatic!

Hohenegger a cercetat alte pături de ale greziuluĳ carpatic la partea nordică a Carpaților apusenĳ.

Iel a aflat mai de desupt *Păturile de la Teschen* pe cari le-a dovedit că se pot despărți ĳn trei zone din jos ĳn sus: *Schisturile inferioare de la Teschen* cu fosile din cel mai inferior Neocomian (cretaceu inferior); *Calcar de Teschen*, bănei de calcar de culoare deschisă cari ĳn părțile cele mai de jos cuprinde marne și schisturi cu fucoide, dar calcarurile cuprind *Aptychĳ* și *Belemnĳi* neocomienĳ. *Schisturile superioare de Teschen*, marne schistoase bituminoase, cu sphaerosiderit. Ieste și o zonă de brechie calcară cu *Belemnites bipartitus*. Peste acestea vin greziuri

*) Fr. v. Hauer. *Geologie* pag. 476-479.

bituminoase și schistoase și apoi greziu quarțos compact, *Greziu de Grodisch*. Prin fosile se vede că sînt *Valangiene* și *Rosfeldice*.

Maî sus peste păturile de Teschen vin *Păturile de la Wernsdorf*, marne schistoase și bituminoase cu rari alternanți de greziu. Cuprind *Scaphites Ioni*, *Hamites*, *Ptychoceras* etc. Aceste fosile ne arată că păturile de Wernsdorf corespund cu *Urgonianul* (Neocomianul superior) și în parte cu *Aptianul* (pătura inferioară a Gaultului sau a cretaceului mijlociî). Unele specii sînt înse *Rosfeldice*.

Vine apoi *Greziul de Godula*. Greziu tare, bine stratificat, la partea de jos maî ales alternează cu greziu schistos și adesea trece în conglomerate. Acest greziu ajunge une locuri la grosime de 1000 de metri. Samănă foarte bine cu greziul de Viena și ie foarte serac în fosile, dar Hohenegger după ani de cercetări tot a reușit să afle destule fosile pentru a putea să-i hotărească destul de cu siguranță vrîsta. A aflat între altele: *Eelam. minimus*, *Amm. mamillatus*, *Amm. Majorianus*, *Amm. Dupuyanus* etc. caracteristice pentru Gault.

Vin *Păturile de la Istebn*. Tot greziul ca și cel de Godula dar care se află peste acela și cuprinde fosile din cretaceul superior și a nume din Cenomanian.

Păturile de la Friedeck, marne nășipoase, moi, albăstrii, cu *Baculites Faujasii* și alte fosile Turoniane.

Greziurile de la Baschk în cari trec pe nesimțite marnele de la Friedeck. Aceste greziî se deosebesc de toate greziurile carpatice prin aceea că n'au oxid de fier. Fosilele sînt Senoniane.

În Bucovina la resăritul insulei cristaline se află formațiunea cretacee și a nume cele maî inferioare sînt schisturi și greziuri călcăroase cari corespund cu pătura inferioară de la Teschen; peste acestea vine calcar cu aptychi necomienî și apoi greziuri verzi și roșe cu *Exogyra*. Decî Paul n'a apucat din vînt ideea că în zona de greziu carpatic de la resăritul insulei cristaline a Bucovinei se află pături cretacee și dl. Gr. Ștefănescu s'a făcut sceptic prea fără pricină.

Cu atât mai puțin a avut dreptate să respingă părerea lui C. M. Paul cu cât chiar d-sa a aflat la piciorul S. al muntelui *Pietrele Doamnei* și la S. de *Bîtca Clifului* precum și pe Valea Neagră la *Gura glodului* (pag. 48 și 50 An. pe 1885) fosile din *Neocomian*, *Gault*, *Cenomanian* și *Turonian*, adecă aproape din toată perioada cretacee. La *Pietrele Doamnei* a aflat *Belemnites dilatatus* care ie neocomian și în special *Rosfeldian*, și pe lângă altele și ușor de determinat, și păturile în cari le-a aflat sînt tocmai grezii schistoase argiloase, grezii vinete albicioase, bigarate, cu intercalări de conglomerate și marge tari etc. ca și în Bucovina în regiunea studiată de C. M. Paul și ca și cele cari sînt continuarea peste graniță a celor studiate de Paul. Ce l'a făcut pe dl. Ștefănescu să le facă în eocene? Numaî fucoidale și hieroglyphice! Nu zic că nu vor fi fiind din ȳele și eocene; ba chiar în Bucovina sînt păturile cu *Amphisyle*, depozitele de Bonarowka și Greziul de Măgura, cari-s oligocene. Mai sînt și păturile de Ropianka cari-s cu petrolu și poate sînt tot oligocene ori eocene. Dar ce au a face păturile cu meritul: sînt ușoare de deosebit și, chiar de-ar fi și grele, ȳeră datoriea d-lui Ștefănescu să le deosebească.

În partea resăriteană a Transilvaniei ȳeată ce-au aretat cercetările lui Herbich:

„Pătura cea mai veche ȳe un greziu gălbui deschis, cu fucoidale mari colorate verde. Peste aceasta vin conglomerate și brezii și peste acestea greziu carpatic neocomian, colorat albastru cenușiu închis și cuprinzînd marnă schistoasă și pături de sphaerosiderit. În multe locuri s'au aflat fosile neocomiene, ast-feliu în Valea Trotușului (Tatros) *Aptychă*, la Kaszon *Ammoniți*, asemenea cu *Amm. castellanensis*, în valea Kovasznei *Amm. neocomensis* d'Orb. etc.

„Mai sus vine calcar cu *Caprotina Ammonia* și *C. Lonsdali*, tot din acest calcar ȳeste alcătuit muntele Nagy Hagymas și munții Persany.

Cea de pe urmă pătură ȳe alcătuită din marne cu Inoceramii și din marne de culoare deschisă cu *Belemnitella mucronata*, cari sînt intercalate în greziul carpatic la Tatrang și Rosenau“.

Iată deci și acolo greziu carpatic neocomian și a nume începînd de la cel mai inferior orizont și până la cele cari cuprind pături cu *Belsmitella mucronata* și deci sînt Senouiene. Prin urmare greziu carpatic reprezentînd în coastele Moldovei și ale Munteniei toată formațiunea cretacee!

Mai mult, chiar cercetările d-lui Gr. Ștefănescu în județul Mușcel nu arată oare tocmai același lucru ca și în resăritul Transilvaniei?

În adevăr să cetim ce scrie d-sa în „Anuarul biuroului geologic“ An. II 1884 tip. în 1885, pag. 31, 32, 33:

„Sistemul cretacic se găsește în aceleași două bazine (în jud. Mușcel) ca și cel jurasic. Iel se compune din strate de *calcar mărnos*, vînat sau albicios, bun pentru ciment și var hidraulic; de *conglomerate* cu bolovanii; *grezii grosolane* micacee și cloritoase, cînd vinete, cînd roșii, cînd verzi sau liliachii; de *grezii fine* sîtoase, margoase și micacee, bigarate; de *marge vinete*“.

Ce iese altă ce-vă acest sistem de cît conglomerate și grezii carpatice, cu intercalări de marne și de calcaruri?

Apoi aceste pături nu sînt unele de vrîsta Neocomiană, altele din Gault și altele din Senonian?

Mai departe ce zice chiar Herbich în cîte-vă locuri?

N'ai văzut, d-le Gr. Ștefănescu, la pag. 186 (An. pe 1885. pub. în 1888) unde arată că publică aste cercetări paleontologice pentru a contribui la lămurirea vrîstei greziurilor și marnele carpatice? Apoi la pag. 302: „După ce înse acum prin fosilele ajunse la cunoștința noastră ne sînt date puncte de razăm îndestulătoare și sarcina unor studii speciale amărunțite și pentru formațiunile de grezie, precum nu mai puțin și pentru a acelor conglomerate puternice, foarte dezvoltate și încă foarte problematice ale acestei părți a Carpaților“. La pag. 339: „Ieste probabil că partea aceasta va lua și va jucă cătră resărit, rolul Carpaților de Nord, deveniți clasici prin cercetările lui Hohenegger, în cestiea grezurilor carpatice“.

Prin urmare dl Gr. Ștefănescu a contribuit și d sa la desc-

frarea enigmei greziului carpatic, dar întocmai ca Mr. Jourdain al lui Molière care tăcea de patru-zeci de ani proză fără de știrea sa.

Să mai spunem acuma ce-a aflat dl Cobîlcescu în Moldova în chestia greziului carpatic.

În „Darea de samă despre excursiunea geologică a elevilor școlii normale superioare din Iași“*) se arată cum dl Cobîlcescu a urmărit formațiunea cretacee în județul Neamț.

Cele mai vechi pături sînt cele numite *Rosfeldice*, cari sînt, cum știm, din Neocomianul inferior. În Mușcel, în valea Dîmbovicioarei, se mai află sub păturile *Rosfeldice* și păturile *Valangiene*. „Păturile *Rosfeldice* au fost examinate în una din rupturile „naturale ce prezintă în stînga Bicazului; formațiunea constă din „greziuri cu grăuntele fini și din schisturi argiloase surii cu undulațiunii și neregularități pe fețele lor, semănînd une-orî cu ro- „zăturile ce le-ar lăsa apa de ploaie, cînd a șerpuit pe un pămînt „slab și umed; alte orî ridicăturile și impresiunile au formă ver- „miculară, elipsoidală, etc. orî o formă neregulată. Suprafața lor „îe totdeauna netedă și dese orî cu un aspect unsuros; greziu- „rile, mai cu samă, sînt străbătute de vine de spat, iar pe fețele „schisturilor se văd impresiuni foarte frumoase și bine păstrate „de fucoide. Avînd în vedere aceste caractere și raporturile de „stratificație cu tărîmurile sedimentare megieșe, dl Cobîlcescu i- „dentifică aceste depozite cu *depozitele Rosfeldice* ale geologilor „Nemți, făcînd parte din rîndul Neocomian, din diviziunea schi- „sturilor și greziurilor superioare de Teschen“.

Aceste pături au fost urmărite de la sud-vestul muntelui Sima pe Bicaz pînă la graniță și apoi di'ncolo de graniță în susul văiei Jidanului. Acoló au observat bolovoni di'ntr'un conglomerat pînă la care n'au putut ajunge, dar care se află în basenul Jidanului și a fost studiat de Herbach. Trebuie să fie depozitul de care am vorbit în urmă și deci mai vechi de cît cele *Rosfeldice* și deci pot fi *Valangiene*. Dl Cobîlcescu a studiat un

*) „Contemporanul“ an. VI No. 16 pag. 350—366.

conglomerat în *Ceahlău*, în Transilvania formează muntele *Lopșoroc*.

Păturile Rossfeldice se ascund la sudvestul muntelui *Sima* sub niște greziu masiv, care iese greziul de *Godula* sau de *Jamna* (*Godula Sandstein* și *Jamna Sandstein*). Acest greziu nu mai cuprinde alternanțe de schisturi argiloase și mărnose și iese masiv, tare și foarte bun pentru pavele. L'au studiat de la *Stînca Vulturului* și până la Sud-Vestul muntelui *Sima*. Acest greziu am arătat că iese peste greziul Rossfeldic și atât în Moldova între *Cozmița* și *Bicaz*, cât și în Maramureș, poartă peste sine depozitele cu *Exogyra columba*. Vrîsta greziului de *Godula* iese cam în discuție, geologii austriaci o pun, cum am văzut, de-o vrîstă cu *Gaultul* (vezi pag. din acest Nr.) *DI Cobîlcescu* înse împreună cu alții îl socotește cenomanian, adică mai nou ce-vă. De alt-feliu în Carpații nordici după studiile lui *Hohenegger* peste greziul de *Godula* urmează greziul de *Istebnic* care iese cenomanian.

Peste greziul de *Godula* a constatat *DI Cobîlcescu*, cum am spus, depozitele cu *Exogyra*. Le-a urmărit din muntele *Cozmița*, unul din vrîfurile șirului de munți din stînga *Bistriței*, și le-a aflat formînd munții de pe amîndouă malurile *Bistriței*, până la gura *Bicazului* și în susul acestuia până la *Stînca Vulturului* unde încetează. Le-a aflat și în basenul *Tarcăului* de-o parte și de alta alcătîind chiar malurile acestuia. Aceste depozite se cunosc în Bucovina și în Maramureș și sînt din crida superioară. După cele ce-am văzut ar fi deci pături *turoniene*, deși *Exogyra* se află și în cenomanianul superior.

Păturile *senoniene* și *daniene* lipsesc și în Bucovina.

Acuma dacă iese dovedit că se întind păturile din Transilvania prin județul *Neamț*, vom crede oare că nu se unesc cu cele din Bucovina în județul *Suceava*? Cam greu, d-le *Ștefănescu*, și de aceea păturile cu hieroglyphă, a căror constituție geologică seamănă cu a celor din județul *Neamț* și din Bucovina sînt tot cretacee. Și aici a lucrat *DI Gr Ștefănescu* la *Jourdain*, căci to-

silele ce-a descoperit luminează tocmai vârsta greziurilor carpatice cari și în județul Suceava, ca și în Bucovina și în județul Neamț sînt neocomiene, gault, cenomaniene și turoniene, senoniamul și danianul lipsind.

* * *

Un lucru asupra căruia trebuie să atragem luarea aminte a cetttorilor iese că foarte obișnuit cetești în raporturile geologilor biuroului că în cutare loc s'au găsit *amonțiți*, *came*, *belemniti*, *foraminifere* etc. fără a ni se spune ce genuri și ce specii a nume sau fără a ne da figurile. Firește că lucrul cel mai bun ar fi fost să ne dea figurile fosilelor cum le-a dat Herbich, dl Porumbariu, dl Cobîlcescu etc. De pe figurî bine făcute se poate îndreptă greșala făcută, cum a și făcut dl Cobîlcescu cu ale lui Herbich. Pe urmă unde sînt păstrate colecțiile de rocî și de fosile? Ale lui Herbich le știm că sînt Cluj, dar ale biuroului geologic unde-s?

Altă chestie: ce felu de seriozitate științifică iese aceasta a nu cită lucrările d-lui Cobîlcescu în privința aproape întregii Moldove? Dacă și-ar fi dat dat osteneală să știe la ce rezultate a ajuns dl Cobîlcescu, apoi ar fi știut și lucrul, neobicinuit la mandarinii din biouro, că terenul sarmatic a fost urmărit și studiat de dl Cobîlcescu în toate părțile unde se află în Moldova, ba chiar că l'a și împărțit în cîte-va zone bine caracterizate. Tot ast-feliu și cu terenul mediteranian, precum și cu cel congerian. Despre terenurile oligocene, eocene și cretacee cred că s'a văzut din cele spuse până acolo că aveau de unde învăța.

O observație pe care nu va filipsit de a o face orî cine s'a ocupat cu lucrările biuroului iese că din membrii lui cel mai pe jos iese dl Gr. Ștefănescu și tocmai d-sa fu președintele biuroului geologic!

Altă lămurire care credem de datoria noastră a o da celor profani în ale geologiei. Să nu se creadă că iese cine știe ce mare greutate a face cercetări geologice în România. Iată rețeta:

Să cunoști cercetările făcute până la granița noastră, să mergi, să vezi fosilele și rocele culese aproape de hotarele noastre; să cumperi tot ce s'a scris despre geologia Banatului, Transilvaniei și Bucovinei, bine înțeles texturile și figurile; să ai lucrările geologilor Austriaci și să le citești; să te înveți a determina direcția și înclinarea unui strat și a descifra cele mai înclinate stratificații, în cât să nu pățești vre-o rușine cu vre-o falie sau răsturnătură și.. pe urmă să ai bani de cheltueală pentru a colinda țara în lung și în lat.

Inzestrat cu această pregătire nu mai ieși în primejdie să faci ce-a făcut d-nii Gr. Ștefănescu & Botea la Bahna.

Dar unde mai au timp genialii noștri bărbați de știință a și bate capul cu cetitul? Patriea le cere sacrificii, plătite gras, și Domniele-lor sînt prea buni patrioți pentru a au primi și cîte 10 slujbe.

Din cele aretate și cari ar fi putut fi înmulțite ori cît de de mult, ținînd samă numai de publicațiile biuroului, se va vedea, cred că, am avut dreptate să cer desființarea biuroului geologic, așa cum ieră, și să cer un biouros serios și care să nu se facă de risul lunei cu păraginitele lui idei și cu uriașa-i incompetență. *)

IOAN NĂDEJDE.

---

*) Tot după dl. Cobilcescu se află grez negru Rossfeldic în masivul meridional al *Hangului*. Păturile *Baremniene* și *Voconciene* (Neoconieanul superior) cu facies urgoniean precum și *Aptiene* (Gault) se află în munții ce mărginesc la N. districtul Buzeu, se mai află în basenul Bicazului; de asemenea în Ceahlău se află calcar compact cu *Caprotine* și peste dînsul conglomerat tot cu *Caprotine*. Partea S-V a Grințesului și muntele *Pietrele roșii* au de asemenea un conglomerat roșu neocomian superior.

Dormi poiete?

Dormi poiete? Dulce-î somnul, nu-î aşă? Ce dulce taină
Cînd amarurile vieţii îmbrac' a linişteii haină;
Liniştit de dor şi lacrimi şi de-a patimilor strajă
Pradă să te dai hodinei şi s'ascuţii tainica vrajă
A şoptirilor ascunse ce din fundurile minţei
Una cîte una'nvie alinări dînd suferinţei!
Dormi poiete? Pîn'la tine nu ajunge frigul iernei,
Vieţa ta nu ştie greul, traiul tău nu-î robul ţernei...
Dormi poiete? Dormi în pace; somn îţi iese vieţa'n treagă
Şi de-aceea rostul vieţii mintea-ţi n'o să-l înţeleagă.
Tu te-ai rupt din omenire cu simţirea şi gîndirea,
Te-ai închis în tine însu-ţi căutîndu-ţi fericirea.
Patima şi reutatea cari te rodeau în taină
Resfrîngîndu-se'n afară au dat lumii neagră haină
Şi micimea ta o faţă de micime a dat lumei...
O, ieşti sus de tot poiete. Noi mai micî ca boaba spumei,
Noi te ştim şi te'nţelegem :

Luptă iese legea vieţii,
Luptă om cu om de moarte şi din zoriî demineţei
La amurg, din mîncate pîn' la zorile de mîni
Luptă iese între oameni, precum luptă ie 'ntre cîni.
Prin oraşe mari, prin sate, prin pustii şi cetăţi,
Prin bordeiele pierdute lupta omului ne-arăţi.

Ca un șerpe se țirește și se'ncovăie cumplit,
 Linge ca un cîne mîna, mîna care l'a lovit.
 În privirile copilei stau a 'nșelăciunei clește,
 În surisul blind al mamei ție minciuna ce rînjește,
 Într'a pruncilor privire ție minciuna ce dezmițărdă
 Ochiul mamei iubitoare pentru ca'n dureri s'o pîeardă....
 Numai voi sînteți de aur, numai voi sînteți ca îngeri
 Cari-ați vrea să luați zborul di'ntr'aceste grele 'nfringeri,
 Să lăsați să se frămînte cu durerile-î vulgare
 Lumea proastă ce nu știe că v'aduce de mîncare.
 Căci sorbiți muncă străină și un ris ce scoateți voi
 Ie mirajul desperărei și pricină de nevoi:
 Ați furat vîrtutea lumii, vreți s'o stringeți pe vecie,
 Ieată cîntecul ce iese vîetei voastre temelie
 Și vă arde fără voie și s'apropie să'nghită
 Conștiința ce dorește liniște nelegiuită,
 Umbra crimei urieșe vă pîndește și zădarnic
 Tîrîtori și în genunchi ocoliți mersu-î fugarnic

Vă cuprinde-atunci o groază

Cînd vedeți atîta blăstem peste voi cum stă să cază,
 Dușmăniți cu voi de moarte, de voi înși-vă vi-î teamă,
 Căci blăstemul și osînda vecinic la dureri vă chiamă,
 Și atunci lume de gînduri se frămîntă val vîrtej
 Precum gilgîește apa într'al pîlniei gîtlej
 Și precum în foc bușteanul pîrîie cînd se aprinde,
 Pe-un jăratec de durere sufletul vostru se 'ntinde.

Oh, vi-î dor, vi-î dor de tihnă

Și v'ați da vîeața 'ntreagă pentr'o clipă de odihnă...
 Plîngeți? Nu vi-î greu să plîngeți? Nu vi-î silă să vă știți
 Tînguind pe cei ce singuri postelor voastre jertfiți?

Lacrima de crocodil

Se vede că-î prea la modă, dac'o vars'un Don Padil.

Ah, vă știu, vă știu de acuma, mari poieți și oameni sceptici,

Filosofi și vraci de samă și voi criticii epileptici
 V'am pătruns filosofia și vă știu ce bînguiți:
 Ispășiți acum păcatul vremurilor ce trăiți:
 Criminali sinteți cu toții și muștrați de conștiință,
 Remășiți bolnăvicioase-a unui veac de neputință.

Te pricep acum poiete. Un flăcău în floarea vieții,
 Rumân, frumușel la față și privind de sus drumeții
 Prin două steele ce poartă, sigur, semnele de prinț,
 Ai trecut acum se vede între oamenii cuminiți:
 Cuvios ca și o vulpe mina popei o săruți,
 Mîna ce-î scuipat o dată, și-amîndoi la brați tăcuți
 Voroviți de sfinți, de îngeri înse nu de farisei,
 De Isus chiar cite-o dată, foarte rar de ceî mișei.
 Ah, a fost cînd-vă o vreme, și de-atuncea nu țe mult
 Cînd un alt Isus mai vrednic se făleă cu al tău cult,
 Cînd uitînd de fericirea unui traiu fără de muncă
 Tu simțai fiori prin vine cînd vedeaî cum se aruncă
 Vagabondul și calicul într'a luptei vijelie,
 Străbătînd cu raza minței vremurile ce-or să vie.
 Dar a fost o rătăcire ce a-î plătit'o scump în urmă,
 Cînd ți-ai scuturat gîndirea de-a iluziilor turmă,
 Căci mai tari au fost strămoșii de cît mila de norod
 Și'ntr'o brazdă otrăvită semînța n'aduce rod
 A-zî iești om în toată mintea, cavaleriū bun de saloane,
 Juvaieriū între cucoane,
 Căci le cînți sinul și ochii
 Pe cînd mintea-ți dă de-o parte învălișul grelei rochi;
 A-zî poți să cînți cu lacrimi doi ochi de față mare
 Avînd simțirea stinsă p'a plebei zmăcinare.
 N'ai înțeles această plebe,
 Nicî poți s'o înțelegi,
 Cînd tot aceea-și socoteală
 Tu vecinic o dezlegi.

Tu n'ai fost frământat în lume
De-a jalei vijelie

Să poți pricepe ce amară-î
Amara serăcie.

Ușor trecînd prin astă lume,
Ușor cătînd la toate cele,

Tu nu 'nțelegi toată văpaea
Ce arde'n lacrimile grele.

Tu-l vezi cu ochii prăpădiți,
Ca varga tremurînd,

Stringînd copiii lui iubiți,
Plîngînd, amar plîngînd....

Tu l vezi, îl vezi... nu-l înțelegi
Acest chip istovit,

Căci din durerea-î tu dezlegi

Al lunei infinit

Tu iești dezgustat de viață și cînd mintea-ți gînduri cerne
Te apuc' un dor moarte, dorul liniștei eterne,

Știi că noi gîndim zădarnic, o minciună adevăru-î,

Cînd cu dînsul mulțămirea nu ți-o capeți, ci o năruî,

Știi că noi vroim de geaba, că'n zădar mîncăm și bem,

Toate de pe lumea asta în mormînt o să 'ncheiem....

Tu știi multe, cît de multe

Cine-ar sta să te asculte,

Cînd privirea'n pod împlinți

Și rostînd în vîrvul limbei rar și lin începî să cînti :

„Nu mai plînge, ie de geaba: rostul lunei nu se schimbă,

Nici cu vlaga stăruinței, nici cu-a farmecelor limbă ;

Lumea ie statornicită și'n zădar te'ncerci să clatinî

Cele ce-s întemeiete și pe lege și pe datinî.

Ce-î viața? Vis de umbră! Ce-î progresul? O nemică!

Căci mereu acelea-și stele se coboară, se rădică!

Tu știi multe, cît de multe,

Cine-ar sta să te asculte,

Dar nu știi un singur lucru: te-ai închis prea tare'n tine,
De ai găsit în toată lumea chipuri de otravă pline,
Că de bună samă, dragă, nu turalele de prinț,
Nu vlădicii tăi de astă-zî, nu înfiptii tăi de sfinți,
Nu cîntarea ta funebră, nici o mutră dichisită
Face-va pe omenire s'ajungă mai fericită:
Idealul dus de muncă plăzmuște a-zî progresul
Și de sigur nu'n saloane i se află înțelesul...
Și 'ncă tu'mpotriva lumei, tu, acum să te rădicî?
Idealu-î o povoară pentru sufletele mici.

1888.

D. A. TEODORU.

IN DURERE . . . .

Ceriul limpede; soarele măreț împrăștie cu dărnicie bine-făcătoarele-î fâșii, mîndru că a gonit înghețul iernei, vine, trece, se duce biruitoriū; copacii încep a muguri, cîmpul dă colț.

Bătrîniî își simt sufletele întinerind, greoaia haînă a iernei îi oborise, acum vîntul dulce al primăverei, îi întinerește.

Copii, sburdalnicii copii, își uită de casă, își uită de masă, ziulica întreagă sînt neosteniți: unul țipă de bucurie, a izbutit să prindă un fluture, după care hrichise alergînd; altul se joacă în pîetricile; doi se'ntrec în fugă; alți doi se trîntesc în luptă voioniceasca și. . . feliū de feliū de jocuri. . . iscodiri ale nebunatecei lor minți.

* * *

Stan și Ruxanda se luaseră din dragoste; muncitori harnici . . . seraci lipiți pămîntului, aveau suflete mari, erau oameni cinstiți.

Aveau o fetiță; lumina soarelui mai puțin le punea de cît zîmbetul copilei, care crescînd, se făcea zdravănă și frumoasă.

Inemile părinților întinereau.

* * *

Iunie. Stan și Ruxanda muncesc ogorul boieresc.

Fetița, singură în căsuța lor din sat; nu cunoaște ale lui mei grijă, nu știe ce-î truda, n'a simțit încă amarul, jalea și durerea.

. . . . .

Un tăciune, uitat în vatră, îl învăluie în cîrpe, vrînd să-l
sămăluască unei ființi omenești de sama ieii . . . . .

* * *

La marginea satului o movilă de cenușă încunjurată de oa-
menii; la două-zeci de pași, o scîndură, pe ȳea un trup omenesc..
copilul.

Sufiare ostenită, gemete sfășietoare se pierd, se sting, nu se
mai aud. . . . .

În mijlocul cîmpiei, cu privirea rătăcită, mișcări selbatece,
fața sfășieată, toată numai sînge — mama îngenunchiată, se roagă;
lîngă scîndură, tatul încovăiat de muncă și durere, cu ochii stinși,
mînele lasate'n jos, pîeptul abeiă ridicîndu-se, cu mintea într'un
noțean neguros de gînduri . . . privește și nu vede . . . .

Remăsese fără vatră, își pierduse soarele vieței — copila —
plîngea . . . . pe mormîntul miștei femeii lui.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1889 Iulie.

ANA I. GHEORGHIU

Ce dulce și cu drag mă cerți.. .

Ce dulce și cu drag mă cerți
Mireasa sufletului meu,
Că am greșit nu-mi pare reu,
Căci tu mă mustri.... tu mă ierți....

Mireasa sufletului meu
Soare'n viața-mi nourată...
Cît ași dori, ca viața toată
Zîmbind să mă tot cerți mereu....

BCU Că am greșit nu-mi pare rău, Cluj
Mustrarea ta îe mîngîiere
Pentru un suflet, ce'n durere
Și-a dus în lume traiul său....

Cînd tu mă mustri, tu mă ierți,
Că am greșit nu-mi pare reu,
Mireasa sufletului meu,
Ce dulce și cu drag mă cerți!....

1889 Iunie.

C. GR. GHEORGHIU

SHAKESPEARE ORI BACON?

De mult se dezbate întrebarea dacă Shakespeare iese ori ba autoriul pieselor ce i se atribuie. Multă vreme lupta a fost liniștită, dar în timpul din urmă a ajuns înversunată peste măsură. Ajunge să spunem că după *W. H. Wyman* care a publicat în anul 1884 o scriere intitulată *Bibliographie of the Bacon Shakespeare Controversy* în care înșiră 255 de scrieri din cari 73 în potriva lui Shakespeare. Pe de altă parte vestitul *H. Taine* în „*Histoire de la littérature anglaise*“ admite că Shakespeare a făcut piesele și chiar face o teorie întreagă pentru a explica în ce chip un om lipsit de știință ca Shakespeare a putut să cunoască așa de adânc natura omenească. Ie înse afară de îndoială că teoria lui *H. Taine* se poate tot așa de bine aplica lui Bacon ca și lui Shakespeare, ba chiar, cum vom vedea, mult mai bine.

Dar pentru mai bună lămurire să cităm pe cei cari au admis că Shakespeare n'a fost autoriul operelor publicate sub numele lui.

Sînt acum 150 de ani de cînd *Theobald* a aretat părerea că dramele lui Shakespeare nu-s toate făcute de acela-și om. În anul 1759 *James Townley* se întrebă: „Cine a scris pe Shakespeare?“ Și răspund că poate a ținut cu plată vre un poiet necunoscut. *D-r Farmer* în „*The Learning of Shakespeare*“ (1789) și *Joseph C. Hart* în „*The Romance of Yachting, Voyage the first*“ (1848) nu cred că Shakespeare a scris dramele de cari vorbim. Apoi *Coleridge*, *A. W. von Schlegel*, *Goethe*, *Jean Paul*, *Carlyle*,

Palmerston, Ewerson, Hallam, Longfellow, Delia Bacon, Gervinus, Rave, Knight, Colman, White etc. sînt, mai mult sau mai puţin, de această părere. (*)

Să vedem mai întăi ce zice Taine.

„Totul îi vine din lănntrul său, adecă din sufletul şi din geniul său; împrejurările din afară au contribuit numai puţin pentru a-l dezvoltă.“ (pag. 164 T. II loc. cit).

Pe de alte D-r B. L. arată că pe vremea lui Shakespeare (1564—1616) nu erau în Angliea, precum nu erau nici în toată Europa, mijloace eftene de a te lumina. Apoi însu-şi Shakespeare n'a învăţat de cît cîte-vă clase în şcoala din Stratford; mai mult, n'a dat nici pe copiii lui să înveţe a ceti şi a scrie măcar. Iuditt, fata lui, a iscălit pe contractul de căsătorie! punînd degetul. Apoi nici un contemporan nu ne spune că Shakespeare va fi fost om cetit. La moartea lui nu s'a găsit nici o lucrare literarăşi în testamentul său în care a pomenit şi cele mai nefnsemnate lucruri ce aveă nu spune nici o vorbă despre vre-o bibliotecă! Şi iese cu toate acestea peste putinţă să credem că autoriul dramelor, zise ale lui Shakespeare, să nu fi cetit foarte mult. Mai apoi D-r B. L. traduce vre-o patru poezii scurte şi foarte proaste, cari se ştiu că sînt de Shakespeare, dar cari nici nu aduc cu sonetele.

Ieată acuma ce dovezi se mai aduc pentru a dovedi că Shakespeare n'a putut fi autoriul dramelor.

Ast-feliu piese de ale lui Shakespeare sînt imitate din latineşte, precum ie „Comedia înşelăciunilor“ care ie „Menaechmi“ lui *Plautus* şi cu toate acestea comedia lui Shakespeare s'a scris cu cîţi-vă ani înainte de traducerea în englezeşte a „Menaechmilor.“ *Rave* şi *Knight* au aflat în aceste drame asemănări cu „*Electra*“ lui *Sophocles*; *Colman* a găsit imitaţii din *Ovidius*, *Farmer* din *Horatius* şi *Vergilius*, *White* din *Euripides*, *Tschitschwitz* a aflat chiar urme din filosofia lui *Giordano Bruno*. Numele şi caracterul eroinei, *Imogen*, din piesa cu acela-şi nume, ie di'ntr'o nu-

(*) D-r B. L. în *Shakespeare-Bacon* „Die Neue Zeit“ H. 8. 1889 Stuttgart

velă italienească pe atunci încă netradusă în englezește; „Hamlet“ ie după *Saxo Grammaticus*, dar această scriere latinească nu fusese încă tradusă. Legea de care se vorbește în „Neguțitoriul din Veneția“ nu iese o lege veche englezască, ie o lege Venețiană cu adevărat.

O dovadă contra sa o dă singur Shakespeare care în anul 1593, dîndu-se de autorul unui sonet „Venus și Adonis“, dedicat contelui de Southampton, zice despre sonetul în chestie: ie „cel dîntăi rod al activității mele.“ Și cu toate acestea atunci șese din dramele însemnate și vestite atribuite lui Shakespeare iese scrise!

Taine analizînd stilul dramelor și al sonetelor între altele chiar al celui pomenit aice, îl găsește asemenea. Decî s'ar părea că dacă Shakespeare a scris în adevăr sonetele, ar fi putut scrie și dramele. Dar nici despre sonete nu ie părerea cercetătorilor cum că au putut fi de Shakespeare. Ast-felî profesorul Grörer, bibliotecariî la Stuttgart, admite că ie peste putință ca un om necîlît ca Shakespeare să fi compus sonetele cu formă așă de grea și în limba curată a curței. D-r B. L. arată în adevăr că pe vremea lui Shakespeare limba literară engleză nu se întinsese ca a-zî, se vorbea numai la curte, și de alt-felî în armată, în parlament etc. fie-care vorbea în dialectul său și adesea se înțelegeau a nevoie. De unde decî pe Shakespeare atita cunoștință de limba curței?. Dar să ascultăm pe Taine:

„Toate aceste însușiri se întrupează în una: avea *geniul simpatic*, adevă putea cu ușurință să iese din sine și să se transformeze în toate cele ce închipea. Priviți în juru-vă pe toți artiștii mari ai timpului vostru, încercați a vă apropiea de dînșii, a fi dîntre prietenii lor, a-î vedea cum gîndesc, și veți simți toată puterea acestui cuvînt. Prin un instinct extra-ordinar, iese se strămută în locul ființelor sau lucrurilor: oameni, animale, plante, peisaje, ori cum fie aceste lucruri, cu vieață ori fără, iese simt prin molipsire puterile și îmboldirile cari produc forma văzută, și sufletul artiștilor, infinit de multiplu, prin metamorfozele-î neîncetate ajunge un felî de reprezentare în mic a lumei. Iată

pentru ce par a trăi mai mult de cât ceilalți oameni; iei n'au nevoie de a fi învățat, iei gicesc. Am văzut pe unul din iei care după o zea, un costum, o colecție de mobile, a intrat în vrîsta de mijloc mai adînc pe cât trei învățați puși cap la cap. Iei reconstruiese, cum construiese, firește, sigur, prîntr'o inspirație, care î un raționament aripat. Shakespeare iera numai pe jumătate educat, știeă „puțin latinește, de loc grecește,“ pricepeă franțuzește și italienește, și altă ce-vă nemică; nu călătorise, nu cetise de cât cărțile literaturii curente, adunase cîte-vă vorbe de drept în grefele din Stratford; faceți socoteală cît de puțin știeă iel despre om și din istorie. Acești oameni văd mai multe lucruri odată; iei îmbrătoșează mai complect de cât alții, pătrund mai răpede și mai adînc, spiritul lor iese prea plin și se revarsă. Iei nu se mulțămesc numai cu raționamentul; în contact cu orî-ce idee, toată ființa lor, reflexii, imaginii, emoțiunii se pun în mișcare. Iată-î porniți; fac gesturi, își exprimă ast-feliu eugetarea, sînt plini de comparații; chiar în convorbire, sînt creatori și plini de imaginație, întrebunțază forme familiare și forme îndrăznețe, une-orî bine nemerite, dar pururi neregulate, după apucăturile și focul improvizatiei. Aprinderea, strălucirea vorbeii lor iese ciudată, și tot ciudate sînt și săriturile de la o idee la alta foarte depărtată, trecerile de la patetic la ris, de la violență la blîndeță.“

Și în alt loc pag. 160:

„Cum a izbutit, și prin ce instinct extraordinar a ajuns să gicească încheerile cele mai nouă, descoperirile cele mai adîncii ale fiziologilor și ale psihologilor? Aveă *imaginația complectă*; tot geniul lui iese în acest acest singur cuvînt, cuvînt mic și care pare neînsemnat și gol; să-l privim mai de aproape pentru a vedeă ce cuprinde. Cînd gîndim un lucru, noi iștialalți oameni de rînd, gîndim numai o parte; îl vedem numai di'ntr'o parte, sub un aspect; deosebim numai vre un caracter izolat, une-orî două sau trei împreună; pentru mai departe ne lipsește văzul; rețeaua nesfirșită a însușirilor peste măsură de încrucișate și de număroase n'o putem cuprinde; simțim că iese ce-va di'ncolo de

cunoștința noastră așa de scurtă, și din ideea noastră numai această presupunere nehotărită ne reprezintă întru cât-va marele *di'ncolo*. Sîntem ca niște începători naturaliști, oameni pacinici și mărgeniți, cari vroind a-și reprezenta un animal, văd numele și eticheta de pe cutia lui, aretîndu-le-se în memorie împreună cu vre-o imagină nehotărită despre păr și despre fizionomie, dar a căruia minte se oprește acolo; dacă din întîmplare vreoesc să-și completeze cunoștința, își conduc amintirea, prin ajutorul clasificățiilor, prin mijlocul caracterelor principale ale animalului, și încet, bucată cu bucată, izbutese a-și pune anatomia rece di'naintea ochilor. La aceasta se reduce ideea lor, chiar perfecționată; la aceasta se reduce și concepția noastră chiar elaborată. Ce depărtare iese între această concepție și între lucru, cât de nedesăvîrșit îl reprezintă, până la ce grad îl cîntește; cât de puțin samănă ideea succesivă, dezarticulată în bucățele regulate așezate și moarte, cu lucrul real simultan, organizat, viețuitoriu, neîncetat lucrînd și transformîndu-se, nici o limbă nu poate spune. Închipuiți-vă în locul acestei biete idei uscate, sprijinită pe această logică păcătoasă de ingineriu, o imagină completă adecă o reprezentare năuntrică, așa de îmbielșugată și așa de plină, în cât să arete toate legăturile lucrului, năuntru și di'nafara lui; așa în cât să ne închipuească animalul întreg, coloarea, jocul luminei în părul lui, forma, trăsărirea membrelor lui încordate, fulgerul ochilor, și în acela-și timp pasiunea lui din acel moment, ațîțarea, peste toate aceste instinctele, structura, cauzele lor, trecutul lor, așa feliu în cât miile de caractere ce alcătuie starea și natura lui să și afle corespunzătoare în imaginația ce le concentrează și le reflectă: iese concepția artistului, a poetului, a lui Shakespeare, atît de mai pe sus de a logicului, a învățatului de rînd sau al omului de lume, singură în stare a pătrunde până în fundul ființelor, de-a descurecă omul năuntru sub omul exterior, de a simți prin simpatie și de a imita fără greutate neregulata mișcare a închipuirilor și a impresiunilor omenești de a reproduce vieța cu nesfîrșitele-i șerpui, cu contradicțiile-i pă-

rute, cu logica-î ascunsă, în scurt de a crea ca natura. Ast feliū fac și ceialalți artiști din această vreme; au acela-și feliū de spirit și aceea-și idee despre vieață; veți afla în Shakespeare tot acelea-și facultăți, dar cu o creștere mai puternică, și aceea-și idee dar mai bine și mai tare exprimată.“

Maî mult, Taine demonstrează analizînd oamenii din vremea lui Shakespeare, că asemenea piese sînt un rod foarte firesc al ace-lui mediū. Maî mult saū maî puțin așa ieră lumea pe-atunci și artistul care a alcătuit dramele crezute ale lui Shakespeare n'a fost ce-vă izolat în veacul său, a avut predecesori cu cari samă-nă și construcția lui intelectuală, morală și pasională ieră deosebită în grad nu în calitate de a contemporanilor săi; însușirea prin care a întrecut pe semenii săi a fost talentul artistic.

Dacă ar fi adevărată teoria celor cari socot că artistul se coboară, cum s'ar prinde, cu hîrzobul din ceriū, atunci fiind acest om unic între contemporanii săi ar trebui să fie operele lui deosebite cu totul de ale celorlalți. Lucrul înse nu-i așa și cei cu teoria amintită aici ieau neștiința lor despre împrejurările în cari a trăit un artist drept prilej de-a socoti că artiștii nu-s produsul mediului. Cum că particularitățile creerilor unui artist sînt moștinite de la părinți ie altă chestie, sau dacă arată deosebire de explicat prin alte împrejurări individuale, toate sînt amărunte cari față cu totalul dispar.

Acuma chestiea ieste dacă Shakespeare sau alt contemporan ie autoriul dramelor, dacă ie Shakespeare ori Bacon.

Poate că s'ar părea cîndată multora o discuție în privința acestui punct, cînd astă-zî fie-care are grija de-și trîmbițază numele.

Dar în vremea de care vorbim ieră alt-feliū. Ierau mulțime de poieți cari scrieau pentru scenă. Cei seraci primeau plată și nu se împotriveau de loc ca pîesele lor să treacă sub numele directorului teatrului. Cei bogați nu numai că nu cereau bani, dar chiar plăteau. Ierau și nobili cu talent artistic, dar căroro banii ce puteau aveă nu le ajungeau pentru vieața răsipitoare ce duceau și de aceea și aceștia scrieau pentru teatru, dar se păzeau ca nu

cum-vă să se știe că scriu pentru plată, se privește atunci acest lucru ca degrațătoriu pentru un nobil.

Intre acești tineri nobili iera și Bacon. Muma lui Bacon iera o puritană aspră și nu prea grabnică la dat bani și Bacon se luptă din greu cu advocatura pentru a câștiga ce-vă.

Cum că Bacon a scris anonim pentru teatru se știe de pe niște răvașe ale lui Mathew către dînsul. Bacon îi scrisese în 1609 despre o lucrare pe care o alcătuisese „pentru petrecerea sa“ și Mathew i-a răspuns că știe îel bine că a scris și multe altele sub nume străin. *Ben Jonson* și *Robert Greene* cunoșteau și îei acest secret. Intr'un loc zice Bacon că mijlocul cel mai bun de-a învăța pe public istoria iese drama și dacă ne uităm la așa zisele drame ale lui Shakespeare vedem un șir neîntrerupt de drame istorice. În „Regele Ioan“ vedem pe moștenitoriul legîuit îndepărtat de la tron, în alta vedem grozăviile războiului civil și în „Enric al VII“ vedem roza albă și roza roșă unite, „Enric al VIII“ iese o încheiere măreață. Intre manuscrisurile remase după moartea lui Francis Bacon s'a aflat istoria lui Enric al VII-lea care iese poate un feliu de pregătire pentru drama însă-și. Din anul 1613 cînd a ajuns Bacon în slujbă nu mai vedem ieșind drame așa zise ale lui Shakespeare; iar Shakespeare pleacă și se așază la Stratford. La 1621 încetează Bacon de-a mai fi cancelariu și trăiește foarte retras și la 1623 iese ediția în folio a dramelor lui Shakespeare dezvoltate și înmulțite. Inse de oare ce Shakespeare murise de la 1616 cine a putut face îndreptări în „Chinuri de dragoste pierdute“, în „Femeile vesele de la Windsor“, în „Regele Enric al V-lea“, „Titus Andronicus“, „Multă larmă pentru nemic“, „Regele Lear“ *)

Pe lângă aceste probabilități cari trebuie să zdruncine încrederea noastră în credința că Shakespeare a scris dramele, mai sînt și dovezi mai directe.

Intre hîrțile lui Bacon s'a aflat și o colecție de notițe și citații într'un volum intitulat *Promus*.

*) Dr. B. L. în art. citat din „Die neue Zeit“.

O femeie, Mistress Henry Pott, a publicat acest *Promus* într'un volum de 628 de pag. și sub titlul „*The Promus of Formularies and Elegancies, being Private Notes, circum 1594, hitherto unpublished, by Francis Bacon; illustrated and elucidated by Passages from Shakespeare*“. Din aceste notițe 1500 se găsesc întrebuintate în dramele și poeziiile lui Shakespeare și nicăieri la alți dramaturgi sau poeți contemporani. Pe vremea aceea nu se întrebuintau ca formule desalutare „buna noapte“ și „buna deminează“, Bacon la notează în *Promus* la 1594 după niște poezii ale lui Gascoigne (1581), dar și Gascoigne le pusese numai ca titluri la poezii un alt-feliu dar în piesele lui Shakespeare publicate după 1594 se află aceste expresii peste o sută de ori, pe când în 6000 de opere de ale scriitorilor contemporani se află numai de câteva ori.

La No. 889 din *Promus* se află citat după Erasmus expresia „*clavum clavo peller*“=„a scoate cuiu cu cuiu“. Și în Coriolan (IV. 6) cetim:

Foc pe foc alungă, cuiu pe cuiu scoate,
Dreptul se biruie prin drept, puterea prin putere.
și în „Ceî doî Veroneji“ (II. 4):

Cum o văpaie altă văpaie izgonește,
Așa amintirea vechei iubiri
De această nouă mi se va șterge.“

Sub 1207 și 1215 aflăm în *Promus* expresia „somnul de aur“ și „trezește-te; te-ai sculat“. În *Romeo și Julia* (II. 3) aflăm:
Fiiule, ce te-a trezit așa de deminează?...
Căci acolo ȳ somnul de aur, unde cu sînge sănătos.

Și cu creeriî lipsiți de gărgăuni doarme tinereța vioaie.

Din notițele scrise în *Promus* între anii 1594-1596 Mrs Pott a găsit vre-o cîte-vă sute întrebuintate în „*Romeo și Iulia*“ Așa că nu mai poate fi îndoeala că autoriul piesei acesteia și deci și al celeralalte ȳeste Fr. Bacon și nu Shakespeare.

Se găsesc asemănări și cu alte scrieri ale lui Bacon.

Ast-feliu Bacon într'o dedicație făcută regelui Iacob întrebun-

țează expresia: „iubirea trebuie să se furișeze acolo unde nu poate merge și tot această expresie o aflăm în „Ceii doi Veroneji“ (IV, 2):

Da, prietene Thurio; știți că iubirea

Obicînuște a se furișă, unde nu poate merge.

Tot Mrs. Pott la 1884 în altă scriere a sa*) arată cum în „Basme de iarnă“ se află un bucata luată după scrierea lui Bacon intitulată „Incercare asupra grădinăriei“.

Bacon

Pentru Decembrie, Ianuarie și a doua jumătate a lui Noiembrie trebuie să pui plante de acelea cari stau toată iarna verzi: rozmarin, leventică și maïoran...

Bacon

Aglicele pentru Mart, apoi vin toporașii, mai ales cei simpli albaștri și zarnacadeaua galbenă; în Aprilie urmează toporașii bătuți albi, aglicele, fritillaria și crini de tot felul, zarnacadeaua albă.

În „Progresul erudiției“ se află un loc care se potrivește cu unul din „Troilus și Cressida“ (II, 2):

Bacon

Nu-î părerea lui Aristotel vrednică de luare a minți că tinerii nu sînt ascultători buni pentru filosofia morală, pentru că la dîșii fierbințele pasiunilor nu s'a ogoiat încă, nu s'a îmblînzit cu timpul și cu experiența?

Perdita

Onorați domni, iată rozmarin pentru D-voastră
Și rută! Iși păstrează strălucirea și mirosul toată iarna.

Perdita

Zarnacadeaua, care iese înaintea rîndunelei
Și a cărei nuri lăntuese fur-tunele lui Mart;
Toporașii,.... clopoței albi...
Îndrăzneța aglice, fritillaria și tot felul de crini.

Hector

Și nu neasemănătorii acelor tineri,
Pe cari odinioară Aristotel
Î-a declarat
Nepotriviți pentru filosofia morală.

*) Did Francis Bacon write Shakespeare? 32 Reasons for Believing that he did, the Editor of Bacon's Promus of Formularies and Elegancies.

Intre scriitorii cari au lucrat mai mult pentru a ruina mitul cu Shakespeare, vedem citați de D-r B. L., după care am luat dovezile în contra lui Shakespeare, afară de cei despre cari am vorbit pe *Delia Bacon*, fata unui misionariu din apusul Statelor-unite, și care ie și rudă cu Bacon.

În anul 1856 a publicat William Henry Smith, un om care cunoaște foarte bine scrierile lui Shakespeare, o scrisoare către societatea Shakespeare, și a dovedit că lord Bacon a scris dramele în chestie. Peste doi ani publică un volum despre această chestie și făcū cercetări mai dezvoltate asupra teatrului, a actorilor și autorilor dramatici din vremea Elisabetei.*)

Mai însemnată înse iese cartea lui Appleton Morgan, tradusă la 1885 în nemțește de D-r Karl Müller, sub titlul „Mitul lui Shakespeare, William Shakespeare și autorul dramelor lui Shakespeare“. De pe aceasta a lucrat D-rul B. L.

Prin această constatare, dacă rămîne definitivă, *Bacon* se înalță foarte mult. Pe lângă adîncea pricepere în știință și în filosofie, îl vedem și dramaturg genial.

Nu putem acuma să aretăm de ajuns însemnătatea lucrărei științifice a lui Bacon, poate vom face aceasta cu alt prilej; dar putem citi acuma cite ce-vă din scrierile lui numai pentru ca să se vadă că stilul și însușirile ce atribuie H. Taine lui Shakespeare se află la Bacon, deși lipsește în singurile două trei pozezii cu adevărat făcute de Shakespeare.

Ast-feliū *Alfred de Fouillée* în *Histoire de la Philosophie* Paris 1875 pag. 231, vorbind despre Bacon îl găsește de reu că întrebuințază prea multe metafore. Apoi Bacon chiar clasifică pricinile greșelilor și le numește cum nu ar fi avut de unde să-î vie în cap unui filosof pur. Le numește pe unele fantomele sau idoliîi tribului (*idola tribus*) omenesc și ieată cum le descrie: „Iluziile

*) Bacon and Shakespeare, an Inquiry touching Players, Playhouses, and Play-Writers, in the Days of Elizabeth.

tribului sînt întemeiate pe natura omenească și pe însu-și tribul sau rasa omenească. Se crede greșit că simțurile omului sînt măsura lucrurilor; din potrivă, toate percepțiile, fie ale simțurilor, fie ale spiritului, sînt în analogie cu omul, nu în analogie cu universul. *Spiritul omenesc ie ca o oglindă care oferă la razele lucrurilor o față neegală, căci amestecă natura sa proprie cu natura lucrurilor, o desfigurează și o strică*“.

Alte greșeli sînt cele cari vin de la constituția individuală: *idola specus* (idoliî cavernei). Iată cum vorbește despre aceștia: „Idoliî peșterei au pricina lor în natura individuală a fie-căruia; căci fie-care om, afară de greșelele comune tuturor oamenilor, are în sine oare-și care peșteră în care lumina naturei iese frîntă și stricată ori din pricina dispozițiilor firești ale fie-căruia, ori din pricina creșterii și a legăturilor cu alți oameni, ori din pricina cetăților și a autorității celor pe care îi respectă și venerează oricine, ori din pricina deosebirei între impresii, după cum iese lovesc un spirit ațîțat și care-a apucat a se hotări într'un feliu, sau un spirit liniștit și neturburat, și după multe alte împrejurări, așa că spiritul omenesc după cum ie pregătit în fie-care om, iese lăru cu totul schimbătoriu, plin de turburare, și aproape cîrmuit de întîmplare”.

Al treilea feliu de greșeli le numește *idola fori*; ast-feliu le numește pe acele cari se nasc în noi din pricina societăței omen ești.

Al patrulea feliu îl numește *idola theatri* pentru că, zice iesel: *cîte filosofi născocite și crezute până acuma, atîtea, după noi, piese făcute și jucate, fie-care cuprinzînd o lume închipuită și teatrală.* *).

Dr. Letourneau în *Science et Matérialisme* Paris 1879 pag. 410 citează cîte-va bucăți foarte frumoase și pline de metafore: „Să ne ținem, zice iesel, cu modestie și pururea în lucrurile

*) Descrierile celor din urmă trei *idola* sînt luate din altă carte a lui Alfred Fouillée și a numedin *Extraits des grands philosophes*. 1877 Paris.

înse-și, și să ne depărtăm de faptele particulare numai atîta cît ie de nevoie pentru ca imaginile și razele lucrurilor să poată a se întrunî în spirit, cum se întrunesc în fundul ochiului etc. (*De dignitate et augmentis scientiarum*).

Și în „*Temporis partus masculus*“:

„Vroiū, mult iubitul mîeu fiū, să te fac să închei o unire curată și legiuită cu lucrurile însă-și. Din această unire va naște (urare mai pe sus de cît cea din toate epithalamurile) o rasă norocită de eroi adevărați, cari vor triumfa de lipsurile nenumărate ale naturei omenești... și această rasă va respîndi între oameni bielușugul și le va da siguranța, răpaosul și fericirea“.

A numi adevărurile științifice o rasă de eroi care se va naște din unirea omului de știință cu lucrurile mi se pare o metaforă care ar fi foarte la locul Ței între cele din dramele atribuite lui Shakespeare.

În alt loc numește adevărul, locuitorii indigen al spiritului omenesc și spune că nicăieri aiurea n'are loc de scăpare.

Ca încheere voiū mai spune și următoarea comparație:

„Cercetarea cauzelor finale Țe stearpă și nu poate naște nimic, întocmai ca fecioara sfințită Domnului“.

Bacon, adevărat artist, cum întilnește un cuvînt, de pildă *sterp* sau *unire* sau altul, pe dată luncă în metaforă atras de asociațiunea ideilor.

Din cele citate aice se vede lamurit că Bacon pe lîngă o minte care străbătea în adîncul lucrurilor și care cunoșteă tot ce se aflase până la dînsul Țeră înzestrat și cu temperament de artist și decî acuma putem să ne explicăm dramele zise ale lui Shakespeare fără a alergă ca H. Taine la *geniu simpatie* și la *imaginație complectă* cari în adevăr lui Bacon puteau să-Ț fie de folos, Țear unui om neluminat ca Shakespeare nu puteau să-Ț descopere ceea ce nu avuse cum să învețe nici o dată.

De alt-feliū să nu creadă creditorii noștri poate că H. Taine tăgăduește lui Bacon talentul literar și caracterul de artist.

„In vol. I al cărței sale despre istoria literaturii engleze vorbește despre Bacon *), iată pe scurt părerea lui.

„In această mulțime de învățați, de cugetători și de cercetători se arată cel care îmbrășoază mai mult, ie mai înțelept, mai născocitoriu de lucruri nouă în acest veac. Francis Bacon; spirit larg și strălucit, unul din cele mai frumoase din această rasă poetică, și acel care, ca și înaintemergătorii săi, se află aplecat a-și învestmînta ideile cu podoaba cea mai măreață; în acea vreme o cugetare nu părea desevisită dacă nu lua trup și culoare. Dar Bacon se deosebește de ceilalți prin aceea că la dînsul imagina numai concentrează cugetarea. A cugetat mult, și-a întipărit toate părțile și toate legăturile subiectului, ie stăpîn pe dînsul și atunci, în loc de-a desfășura această concepție într'un șir de raționamente treptate, o cuprinde într'o comparație așa de lămurită, așa de străvăzie, în cît prin figură se vād toate amăruntetele ideii, ca o licoare într'un vas de cristal frumos. Judecați de stilul lui de pe următorul exemplu: Library Cluj

„Cum apa, fie venită din roua cerului, fie din izvoarele pămîntului, se împrăstie și se pierde în pămînt, dacă nu i adunată în vre un loc unde prin unire să se poată păstra . . . . .; tot ast-feliu și știința, fie că vine de la D-zeu, fie că țîșnește din observația omenească, ar pieri în curînd și s'ar pierde în uitare, dacă n'ar fi păstrată în cărți, în tradiții, în adunări, în universități, școli, colegii unde se adună și se păstrează“. Așa gîndește, prin simbole, nu prin analiză în loc de-a explica ideea o *transpune* și o traduce, și o traduce întreagă, până la cele mai mici părțile ale ieii, cuprinzînd totul în măreția unei perioade grandioase sau într'o sentență scurtă și lovitoare. De acolo un stil bogat, serios, puternic, cînd pompos și simetric, cînd strîns și pătrunzătoriu, tot-deauna studiat și colorat. In proza engleză nu se află alta superioară.

. . . . .

*) *Histoire de la littérature anglaise*. T. I. p. 389—403.

„Shakespeare și proorocii n'au condensări de cugetare mai energice, mai expresive, cari se samene mai mult a inspirație și Bacon are de acestea pretutindenea. In scurt ȳel serie ca un creatoriū, nu prin argumentație, ci prin *intuiție*“.

ȘTEFAN VASILIU.

UN DOCTOR PLAGIATORIU

În „Contemporanul“ am aretat atâtea plagiate în cît negreșit că nu se vor miera cetitorii noștri nici de acesta despre care vom vorbi acuma. Deși drept vorbind, acest plagiat iese aproape aproape așa de îndrăzneț, poate n'aș greși zicînd și de eroic, ca și al vestitului Rîmniceanu, dar ne pare bine că n'am ramas pe jos față cu cei din capitală. Adecă noi Ieșeni să nu fim la înălțimea Bucureștenilor și să ne ardă obrazul de rușine, cînd ni se vor scoate înaintea geniele ce au ilustrat capitala țerei? Nici o dată! Și în această privință vom ști a ținea sus drapelul capitalei a doua a țerei.

În vorba de teza d-lui Dr. Nicolai B. Penescu intitulată *Despre coexistența astmului esențial și despre insuficiența aortică*. Și teza iese susținută în Iunie 1888 pentru doctoratul în medicină și chirurgie la Iași, firește cu bună izbîndă. Numai să trăească noul doctor!

Numita teză iese tipărită la 1888 în Iași. Izvorul de pe care a fost tradusă, ca vați și amar de capul nenorocitei, iese „*Thèse pour le doctorat en médecine présentée et soutenue le jeudi 22 Juillet 1886 à 1 heure par Auguste Ad. Walter*“. Titlul tezei franțuzești iese: „*De la coexistence de l'asthme essentiel et de l'insuffisance aortique*“ și iese tipărită la Paris 1886.

Pe pag. 3 a tezei d-lui Dr. Penescu iese introducerea; pe pag. 7 a tezei d-lui Dr. A. Ad. Walter iese introducerea; să le punem față în față:

Introduction

Il est fréquent de voir la maladie de Corrigan s'accompagner de troubles nerveux divers: on sait qu'on a signalé, dans le cours de cette affection, des phénomènes douloureux variables de durée et d'intensité! D'autre part, la coexistence de l'insuffisance aortique avec certaines maladies des centres nerveux, l'ataxie locomotrice en particulier, a été si souvent notée qu'elle est devenue presque banale. Mais il n'en est pas de même de la concomitance de l'asthme nerveux et de l'insuffisance aortique qui n'a été signalée que par notre savant maître, M. le professeur Germain Sée, qui a tant enrichi la thérapeutique de l'asthme par l'iodothérapie et la pyridine

Avant d'entrer en matière qu'il nous soit permis d'adresser à M. le professeur Sée, l'hommage de notre reconnaissance; c'est à ses savantes leçons cliniques que nous devons la meilleure part de nos connaissances médicales. Nous le prions d'agréer l'expression de notre vive reconnaissance pour avoir bien voulu accepter la présidence de notre thèse.

Introducere

Maladia lui Corrigan, se vede adese ori însoțită de diverse tulburări nervoase; și se știe, că; în cursul acestei afecțiuni s'a semnalat, fenomene dure-roase variabile atât prin durata cât și prin intensitatea lor. Pe de altă parte coexistența insuficienței aortice cu oare-care maladii a centrurilor nervoase și în particular ataxia locomotrice, a fost atât de des menționată încât a devenit aproape banală. Nu tot ast-fel, înse se întâmplă cât privește concomitența astmului nervos și a insuficienței aortice, care nu a fost semnalată de cât de profesorul Germain Sée, care, a îmbogățit therapeutica astmului prin iodoterapie și prin pyridină.

Inainte de a intra în tratarea subiectului nostru, fie-mi permis a aduce omagiile mele Profesorilor și decanului I. Ciurea ai facultății de medicină.

În rîndurile cu italice a făcut și d-l Penescu o schimbare. Dar nu vād ce legătură are complimentul ce-l face D-sa cu cel ce-l face d-rul francez. Ori n'a vroit să lase din teza lui Walter nici o bucățică nejumulită?

Pe pag. 8 a tezei lui Walter urmează diviziunea materiei în cinci părți, pe pag. 4 a tezei d-lui Penescu, fotografia!

Pe pag. 9 a lui Walter vedem o parte intitulată *Historique* la d-l Penescu iese ce-va original, d-sa a pus ca titlu: „*Istoricul*

coexistenței astmului și a insuficienței aortei". Această parte cuprinde 44 de rînduri traduse din buche în buche cu virgule și cu puncte cu totul în 40 de rînduri ale d-lui D-r Penescu.

Spre mai bună lumină în chestie vom pune și aceste două bucăți față în față.

HISTORIQUE

M. le professeur Sée est, à notre connaissance, le seul auteur qui ait signalé la coexistence de l'asthme et de l'insuffisance aortique. Les traités spéciaux de M. le professeur Peter, de M. Constantin Paul ne la mentionnent pas. On en chercherait vainement l'indication dans les articles des dictionnaires consacrés à la pathologie cardiaque.

Voici ce qu'en dit M. Sée dans son livre sur les maladies simples du poumon :

„Si le cardiaque aortique est „généralement exempt de la dys- „pnée vasculaire, il est au con- „traire assez souvent exposé à „l'asthme nerveux ! Cette coin- „cidence m'a vivement frappé „sans se prêter à la moindre „explication, et je me serais bi- „en gardé de chercher dans le „courant sanguin interverti une „action trophique quelconque sur „le poumon, ou réciproquement ; „trop de trophisme nuit ; sur des „centaines d'asthmatiques que „j'ai pu observer depuis dix ans, „j'ai pu constater au mois qua- „tre à cinq fois sur cent cette „étrange anomalie, à savoir l'ex- „istence de l'asthme névrosique „chez les individus atteints de la „maladie de Corrigan; les malades

ISTORICUL COEXISTENȚII ASTMULUI

și a

insuficienței aortei

Profesorul Sée este singurul, după cât știm, care a semnalat coexistența astmului și a insuficienței aortei. Tratatetele speciale a d-lui profesor Peter și a d-lui Constantin Paul nu o menționează cătuși de puțin și cu atât mai puțin vom găsi vre-o indicațiune în articolele dicționarelor consacrate la studiul patologiei cardiace.

Eată ce zice d. Sée în cartea sa asupra maladiilor simple a plămănilor :

„Dacă în general cardiacul a- „ortic se prezintă liber de dys- „pnea vasculară, se întâmplă a- „dese ori se fie expus astmului „nervos. Această coincidență m'a „surprins cu deosebire neputân- „du se supune celei mai mici es- „plicațiuni ; și m'aș fi ferit chiar „a căuta în curentul sanguin in- „tervertit o acțiune trophică ori- „care asupra plămănilor, sau re- „ciproce, prea mult trophism stri- „că ; dintre o sută de astmatici „ce am putut observa de zece „ani, am putut constata cel pu- „țin patru până la cinci la sută, „aceasta stranie anomalie, și a- „nume : existența astmului ner- „vosic la indivizii atinși de ma-

venant me consulter pour l'asthme
 „caractérisé par les paroxysmes
 „les plus évidents, souvent même
 „très éloignés, je pus, en com-
 „plétant l'examen physique, con-
 „stater la bruit de souffle diasto-
 „lique aortique, avec tous les autres
 „signes physiques appartenant à
 „l'inocclusion de l'orifice aor-
 „tique ; l'asthme disparaissait
 „constamment sous l'influence de
 „l'iodothérapie; la lésion du cœur
 „persistait d'une manière im-
 „perturbable, sans que le malade
 „accusât la moindre modification
 „dans la respiration ni dans la
 „circulation, se plaignant à pei-
 „ne de quelques vertiges, comme
 „il en souffrait de longue date.
 „Les deux maladies étant parfaite-
 „ment indépendantes, rien ne s'o-
 „pose à ce qu'on les traite simul-
 „tanément, et il se trouve que
 „l'iode qui agit sur l'asthme ne nuit
 „en aucune façon à l'imperfection
 „des valvules sigmoïdes. Cette
 „concomitance connue, il n'y a
 „plus à tenir compte des lésions
 „de l'ouverture aortique sur la
 „production des dyspnées.“ (Ma-
 „ladies simples du poumon, p.
 245-246.)

Nous avons tenu à citer ce passage *in extenso*. Il contient en effet, sous la forme concise et claire habituelle à M. Sée, tous les éléments de la question qui nous occupe.

„lădia lui Corrigan. La bolnavii
 „carii veneau să mă consulte
 „pentru astmul caracterizat prin
 „paroxismele cele mai vădite,
 „am putut, complectând exame-
 „nul fizic, constata sgomotul de
 „sufllu diastolic aortic cu toate
 „cele-l-alte semne fizice aparți-
 „nând inoclusiunii orificiului a-
 „ortic; astmul dispărea neince-
 „tat sub influența iodo terapiei,
 „lesiunea inimii se menținea in-
 „tr'un mod inperturabil, fără ca
 „bolnavul să simță cea mai mi-
 „că schimbare în respirațiune și
 „nici în circulațiune, se plângea
 „abia de puține amețeli și acea-
 „sta fiind-că suferea mai de mult.
 „Amândouă maladiile fiind cu
 „desăvârșire independente una
 „de alta, nimic nu se opune ca
 „se fie tratate simultane, ast-
 „fel că iodul care lucrează con-
 „tra astmului nu strică cătu-și
 „de puțin imperfecțiunii valvu-
 „lelor sigmoide. Această conco-
 „mitență odată cunoscută, nu mai
 „este nevoie a se ține socoteală
 „de lesiunea deschisăturii aor-
 „tice asupra producțiunii dys-
 „pneilor“ (maladiile simple a
 plămăiului. p. 245—246).

Am ținut a cita acest pasagiu în extenso, fiind-că conține, sub forma concisă și lămurită a d. Sée, toate elementele cheștiunei care ne preocupă.

Bucata intitulată la Walter : „*Caractères de l'asthme nerveux ou asthme vrai*“ și care cuprinde 108 rînduri, ca și cum ar fi un simplu *res nullius*, iese apropiată de d-l Penescu, și tradusă din buche

în buche în 110 rînduri. Walter începe de 14 orî de la capăt și tot de 14 orî începe și d-l D-r Penescu.

Urmează la Walter două observații una personală făcută în clinica d-rului Sée și alta luată după *Ferrand*. D-l Penescu își apropriează observația lui Walter, și pe a lui Ferrand o ȳea de la Walter făcîndu-se că d-sa a găsit-o în gazeta „Société médicale des hopitaux T. VIII p. 243“.

Bucata intitulată la Walter: „*Diagnostic différentiel de la dyspnée cardiaque et de l'asthme vrai*“ ȳe sfeterisită după acela-și sistem sub numele de „*Diagnostica diferențială a dyspneei cardiace și a adevăratului Astm*“. Cele trei observații personale ale lui Walter se prefac în personale ale d-lui D-r. Penescu, conform obiceiului constatat mai sus.

O nostimadă: la observația a V-a a lui Walter ȳeste la titlu o greșală de tipariu, stă scris „*Dyspnée habituelle chez un antherio-siléreux*“. La d-l Penescu aflăm aș „*Dyspnea obișnuită la un antherio scleros*“. Decî nu s'a priceput măcar că *antherio* ȳeste în loc de *arterio*! Dar are o scuză: își surmenase creerii înțelegînd că *siléreux* ȳe greșit și punînd *scleros*. Nu trebuie să fim cruzi! Mai ȳeste și altă pricină *antherio* aveă și înțeles, pe cînd *siléreux* nu ȳnsamnă nemic, decî ȳeră ușor de înțeles greșala.

Părțile intitulate la Walter: „*Pronostic*“, „*Pathogénie*“, „*Traitement*“, „*Conclusions*“ sînt traduse cu rebdare nemțască, din ȳotă'n ȳotă.

Să cităm și încheerile:

Conclusions:

1). On peut rencontrer sur un même malade l'asthme nerveux vrai et l'insuffisance aortique.

2). Il n'y a pas entre ces deux affections rapport de cause à effet.

Concluziune

1). Se poate întelni la acelaș bolnav astmul nervos (?) adevărat și insuficiența aortică.

2). Intre aceste două afecțiune nu există raport de cauză la efect.

3). Le coexistence *des deux lésions* ne modifie en aucune façon les indications pronostiques et thérapeuthiques.

3). CoexistenŢa a *două lésions* nu modifică întru nimic indicaŢiunile pronostice Ţi terapeutice.

Prin urmare putem sã-Ţ cîntãm: „Vrednic Ţeste... vrednic Ţeste... vrednic Ţeste... de a înŢrã în corpul cinstit al plagiatorilor naŢionali.“

VERAX

CRONICA STIINTIFICA.

Tunuri de bronz și glonți de tungsten

O revoluție se pregătește în arta militară. Franția are praful fără fum și care, pe lângă că nu face fum și deci nu ascunde țelul pentru lovituri nouă, nu mînjește țeviea și deci se potrivește minunat pentru puștile de calibru mic. Praful acesta înse ție mai tare și se vede și mai răpede de cît cel vechiu și deci sfarmă tunurile de oțel, pe cele de bronz înse nu le poate sparge. Foloasele prafului franțuzese sînt înse așa de mari în cît nu poate să nu izgonească pe celălalt din întrebuintare. Pe de altă parte puștile de calibru mic, de pildă de 7 1/2 milimetre, cer glonți mai grei de cît cei de plumb și specialiștii sau și rostit în această privință și cer ca orî cu ce preț să se întroducă. Puștile cu calibru de 7 1/2 milimetre bat la 1200 de metri tot așa de bine ca altele la 800 sau 850 și la depărtări mai mari sînt și mai superioare. Cît despre teama că nu ar fi fiind destul tungsten (wolfram) pe pămînt, autoriul articolului publicat de curînd în „Post“ spune că glonții de wolfram nu vor costă mai scump de cît învălișul de oțel al glonților de plumb cu diametru mic. Mai spune că se cunoaște o mină care cuprinde 120,000 de cîntare de minerale de wolfram și altele sînt gata să dea atîta cît li se va cere pe an.

Pe Germaniea o va costă înlocuirea tunurilor vre-o 300 de milioane de mărci, adecă vre o 375 de milioane de franci. Glonții

de wolfram, după cele spuse, nu vor costă mai mult de cât cei de plumb învăscuți în oțel; țeviile cele nouă înse au să coste cum am văzut în articolul lui Bernhardt Zerbst o sumă destul de respectabilă.

Deci are dreptate Liebknecht care zice:

„Spiritul științei, pe care l-au pus în slujba bărbăriei și a militarismului se răzbună prin aceea că nemicește toate născocirile sale cele mai omoritoare prin altele și mai strașnice, face nefolositoare uneltele de nemicire înainte de-a fi fost pretutindenea introduse“.

După cum în industrie mașinile cele nouă fac de prisos pe cele vechi, după cîțiva ani, tot ast-feliu și în arta militară.

Societatea burgheză să vînzolește între aceste contraziceri și se distruge.

Aste amănunte le aflăm în „Der Sozialdemokrat“ No. 32 de la 10 Aug. 1889.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Despre vrîsta de aramă.

Berthelot a analizat un lucru zis de bronz de pe la 4000 înainte de Hristos, de origină haldeeană și un sceptru egiptean de la un rege de pe la 3500 sau 4000 înainte de Hristos și le-a aflat de aramă curată. De acolo se scoate încheere că a fost o vreme cînd se făceau unelte de aramă curată, deci Berthelot ar fi de idee că între vrîsta de pîetră lustruită și între cea de bronz a fost vrîsta de aramă.

(Le Temps).

* * *

Domesticirea miței

Wirchow în călătoria ce-a făcut de curînd în Egipt a cercetat pînterimul mișelor de la *Bubastis* (*Bast* era o zeiță cu cap de mișă) ca să vadă ce feliu de mișă ieră în Egipt. A aflat acolo mulțime de schelete de animale arse și a nume de *ichneumon*

de wolfram, după cele spuse, nu vor costă mai mult de cât cei de plumb învăscuți în oțel; țeviile cele nouă înse au să coste cum am văzut în articolul lui Bernhardt Zerbst o sumă destul de respectabilă.

Deci are dreptate Liebknecht care zice:

„Spiritul științei, pe care l-au pus în slujba bărbăriei și a militarismului se răzbună prin aceea că nemicește toate născocirile sale cele mai omoritoare prin altele și mai strașnice, face nefolositoare uneltele de nemicire înainte de-a fi fost pretutindenea introduse“.

După cum în industrie mașinile cele nouă fac de prisos pe cele vechi, după cîțiva ani, tot ast-feliu și în arta militară.

Societatea burgheză să vînzolește între aceste contraziceri și se distruge.

Aste amănunte le aflăm în „Der Sozialdemokrat“ No. 32 de la 10 Aug. 1889.

Despre vrîsta de aramă.

Berthelot a analizat un lucru zis de bronz de pe la 4000 înainte de Hristos, de origină haldeeană și un sceptru egiptean de la un rege de pe la 3500 sau 4000 înainte de Hristos și le-a aflat de aramă curată. De acolo se scoate încheere că a fost o vreme cînd se făceau unelte de aramă curată, deci Berthelot ar fi de idee că între vrîsta de pîetră lustruită și între cea de bronz a fost vrîsta de aramă.

(*Le Temps*).

* * *

Domesticirea miței

Wirchow în călătoria ce-a făcut de curînd în Egipt a cercetat pînterimul mițelor de la *Bubastis* (*Bast* era o zeiță cu cap de miță) ca să vadă ce feliu de miță ieră în Egipt. A aflat acolo mulțime de schelete de animale arse și a nume de *ichneumon*

de corund iese amestecată cu pulbere de cărbune și în ȳea se ȳmplintă electrozii de cărbune ȳntre cari se produce cunoscutul arc electric. Prin cȳldura acestuia și prin curent se desface aluminiul, se topește și se combină cu arama ce se pune ȳn cuptoriu o dată cu corundul, ȳear bronzul topit curge la partea de jos a cuptoriului. Pȳnă acuma se produceă ȳn toatā lumea la 100 de kilograme de aluminiu pe an, acuma se produce dupā metoda citatā 100 pe zi mai la Lockport. ȳn Statele-Unite. D-rul Kleiner la Zurich a aflat un chip de a scoate aluminiu din kryolith și la o temperatură joasā, se pare decī cā-ȳ vorba de descompunere prin electricitate.

(Die Neue Zeit, N. 2. 1889)

* * *

Tuburi și stȳlpi de oțel

Tocmai acuma cȳnd oțelul ȳe pe cale de-a fi izgonit de la tunuri, alte nȳscociri par menite a-l face sȳ-ȳi capete mare ȳntrebuințare ȳn locul fierului, pietrei și lemnului. Pȳnă acuma mai nu se fȳceau cilindri scorburoși de oțel și chiar și de fier foarte cu greu. Acuma ȳnse fraȳi Maunemann au aflat un mijloc de a face asemenea cilindri scorburoși. Friedrich Siemens așteaptă adevȳrata revoluție ȳn industria de la această nȳscocire.

(Die Neue Zeit N. 2. 1889)